

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 17

ANDRA KAMMAREN

1968

17—18 april

Debatter m. m.

Onsdagen den 17 april

	Sid.
Meddelande ang. arbetsplena fredagarna den 26 april och 3 maj.....	5
Samordning i mottagarlandet av projekt för utvecklingsbistånd.....	6
Visst tillgodoräknande av fackskola som praktik.....	8
Gymnasial utbildning i Strömstad och Simrishamn.....	10
Rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.....	18
Beskattningen av inkomst från grus-, torv- eller lertäkt.....	27
Förfarandet vid bodelning i anledning av hem- och äktenskapsskillnad	29
En fast organisation för offentlig försvarare i brottmål.....	30
Vidgad revisionsplikt för företag.....	33
Viss omläggning av skördeskadestyddet.....	34
Införande av ett system med skördeskadeförskott.....	36
Upprätthållande av jordbruksproduktionen i norra Sverige.....	38
Anslag till mjölktransporter inom glesbygdsområden.....	41
Interpellationer av:	
herr Persson i Heden (cp) ang. vissa vägars undantagande från all- mänt underhåll.....	44
fru Marklund (vpk) ang. säkerhetsbestämmelser för lekplatser och lekredskap.....	45
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Bergman (s) ang. befrielse från lagfartsstämpel vid samman- slagning av kommunala eller allmännyttiga bostadsföretag.....	47
herr Ullsten (fp) ang. beviljandet av uppehållstillstånd för zigenare	47
herr Ullsten (fp) ang. en nordisk eller internationell överenskom- melse om zigenares uppehållsrätt.....	47
herr Börjesson i Falköping (cp) ang. åtgärder för att motverka eventuella amerikanska bojkottaktioner mot svensk export....	47

	Sid.
herr Persson i Heden (cp) ang. domänverkets skogsarbeten	47
fru Marklund (vpk) ang. skyldigheten att arbeta på lördagar vid statliga företag	47

Torsdagen den 18 april

Svar på frågor av:

herr Bergman (s) ang. befrielse från lagfartsstämpel vid sammanlagning av kommunala eller allmännyttiga bostadsföretag	48
herr Levin (s) ang. studium av kvicksilverförgiftningar i Japan	48
herr Wennfors (h) ang. klassificeringssystemet för skolbibliotek	49
herr Nordstrandh (h) ang. den ökade skuldsättningen i anledning av studiemedelssystemet	51
Svar på interpellation av herr Gustavsson i Alvesta (cp) ang. det svenska utrikesdepartementets åtgärder för att skapa förutsättningar för förhandlingar om fred i Vietnam	54
Interpellation av herr Nelander (fp) ang. trafiksäkerheten för resande med vissa tågfarjor	60
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Turesson (h) ang. trafikförhållandena på Kastrups flygplats	61
herr Sjöholm (fp) ang. behandlingen av för brott misstänkt person	62
herr Hugosson (s) ang. införande av postnummer i telefonkatalogen	62

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 17 april

<i>Statsutskottets</i> memorial nr 62, ang. anslag till Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet (gemensam omröstning)	5
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 4, om samordning i mottagarlandet av projekt för utvecklingsbistånd	6
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 11, rörande utgifterna inom inrikesdepartementets verksamhetsområde	7
— nr 60, om visst tillgodoräknande av fackskola som praktik	8
— nr 61, om gymnasial utbildning i Strömstad och om inrättandet av ett gymnasium i Simrishamn	10
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 29, om rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.	18
— nr 31, rörande beskattningen av inkomst från grus-, torv- eller lertäkt	27
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 22, ang. förfarandet vid bodelning i anledning av hem- och äktenskapsskillnad	29
— nr 23, om dels obligatorisk förarplatsförsäkring, dels förarplatsförsäkring för av stat och kommun ägda fordon	30

	Sid.
-- nr 24, om en fast organisation för offentlig försvarare i brottmål	30
— nr 25, om vidgad revisionsplikt för företag	33
<i>Tredje lagutskottets</i> memorial nr 39, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut angående vissa anslag ur kyrkofonden, m. m.	33
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 15, ang. viss omläggning av skörde- skadeskyddet.	34
— nr 16, ang. införande av ett system med skördeskadeförskott.	36
— nr 17, ang. upprätthållande av jordbruksproduktionen i norra Sverige	38
--- nr 18, ang. anslag till mjölktransporter inom glesbygdsområden	41

Onsdagen den 17 april

Kl. 11.00

§ 1

Anställdes, jämlikt § 65 riksdagsordningen, omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 62 föreslagna, av riksdagens båda kamrar godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill,

1. att riksdagen avslår motionerna I: 612 och II: 590 i vad de avser höjt bidrag till De blindas förenings allmänna biblioteksverksamhet,

2. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 612 och II: 590 i vad de avser anslagsberäkningen till *Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet* för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisar ett anslag av 1 975 000 kr., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren

1. med bifall till motionerna I: 612 och II: 590 såvitt nu är i fråga beviljat ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 100 000 kr. höjt bidrag till De blindas förenings allmänna biblioteksverksamhet,

2. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 612 och II: 590 i vad de avser anslagsberäkningen till *Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet* för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisat ett anslag av 2 075 000 kr.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt vo-

teringspropositionen blivit uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 96 Ja och 119 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 68 Ja och 70 Nej, vadan, då därtill

lades andra kammarens röster eller 96 Ja och 119 Nej, sammanräkningen

visade 164 Ja och 189 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

§ 2

Justerades protokollen för den 29 nästlidne mars samt för den 2—den 5 innevarande april.

§ 3

Meddelande ang. arbetsplena fredagarna den 26 april och 3 maj

Herr TALMANNEN yttrade:

Enligt inhämtade uppgifter kan statsutskottets utlåtande angående arbetsmarknad och lokalisering icke upptagas till avgörande i kamrarna förrän fredagen den 26 april, då även ett betydande antal andra ärenden föreligger till behandling. Under den därpå följande veckan hålles endast ett arbetsplenium, nämligen fredagen den 3 maj. Antalet förhandsanmälda ärenden till

Samordning i mottagarlandet av projekt för utvecklingsbistånd

detta sammanträde är mycket stort, och det bedömes därför icke vara möjligt att till fredagen den 3 maj uppskjuta behandlingen av ärenden som eventuellt icke medhinner fredagen den 26 april. Av dessa skäl och då debatten angående arbetsmarknad och lokalisering torde bli förhållandevis tidskrävande måste sammanträdet fredagen den 26 april sannolikt fortsättas på kvällen.

§ 4

Herr talmannen meddelade, att herrar Rimmerfors och Berndtsson samt fru Hörnlund enligt till kammaren inkomna läkarintyg vore sjukskrivna under tiden, herr Rimmerfors den 16—den 19 innevarande april, herr Berndtsson den 16 april—den 10 nästkommande maj och fru Hörnlund den 16—den 22 april.

Herrar Rimmerfors och Berndtsson samt fru Hörnlund beviljades erforderlig ledighet från riksdagsgöromålen.

§ 5

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Undertecknad ledamot av kammaren får härmed anhålla om befrielse från fullgörande av riksdagsgöromålen under tiden den 17—19 april 1968 för bevisande av kommittésammanträde inom ramen för arbetet inom Europarådets rådgivande församling.

Sundsvall den 13 april 1968

Bo Martinsson

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 6

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 91, med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m. och om fortsatt gil-

tighet av lagen, m. m., hänvisades propositionen, såvitt avsåg lagförslagen, till lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Vidare föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen nr 96, angående försäljning av en fastighet i Sundsvall;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 99, med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 januari 1968 (nr 25), m. m., och

nr 100, med förslag till förordning om mervärdeskatt, m. m.; samt

till statsutskottet propositionen nr 111, angående avgift för innehav av navigeringsmottagare.

§ 7

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet följande å bordet vilande skrivelser från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor, nämligen:

angående provisoriska lokaler för riksdagen vid författningsreform; och

angående riksdagens lokalfrågor på längre sikt.

§ 8

Föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet de å bordet vilande motionerna nr 1106—1112.

§ 9

Samordning i mottagarlandet av projekt för utvecklingsbistånd

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner om samordning i mottagarlandet av projekt för utvecklingsbistånd.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Samordning i mottagarlandet av projekt för utvecklingsbistånd

Herr WERNER (h):

Herr talman! Utskottet ger i sin skrivning i föreliggande utlåtande om samordningen av den multilaterala och även den bilaterala hjälpen till biståndsländerna sådana upplysningar, som tycks täcka de yrkanden vilka framställts i motionsparet I: 154 och II: 206. Vi har i detta föreslagit att FN:s »resident representatives» skall bli en samordnande myndighet med väsentliga fullmakter. Utskottet framhåller att våra svenska FN-representanter i skilda sammanhang har understrukit vikten av en samordning genom UNDP-representanten. Det är i och för sig gott och väl. Men var och en som satt sig in i förhållandena på fältet vet att samordningen lämnar mycket övrigt att önska — något som också framskymtar i utskottets skrivning.

Under de senaste tio åren har det vuxit fram en rik flora av biståndsinsatser i u-länderna. Detta är uteslutande glädjande, men det gör det mer och mer angeläget att en samordning sker, så att de personliga och de ekonomiska insatserna får största möjliga effekt. Det dubbelarbete som nu förekommer skulle kunna bli samarbete, och hjälpsatserna av olika karaktär skulle kunna få en riktigare avvägning. — Dessutom är det så, herr talman, att den försämrade utvecklingseffekt som följer av dålig samordning inte bara blir till förfång för mottagarlandet utan också bidrar till att i givarländerna dämpa intresset för u-landshjälpen. Vi har upplevt detta här hemma, och det är någonting som vi helt enkelt inte har råd med.

Det är att hoppas att våra delegater i FN i skilda sammanhang fortsätter att inte endast eftertryckligt understryka vikten av samordning genom UNDP-representanterna utan också framlägger konkreta förslag. Utskottets skrivning kan ge vid handen att allt är väl bestämt. Men det är det inte, herr talman, och det var detta jag ville säga. Jag

skall inte besvara kammaren med något yrkande om bifall till motionerna utan nöjer mig för denna gång med vad utskottet anfört.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Jag vill endast å utskottets vägnar säga att det är självklart att man skall eftersträva samordning av de internationella hjälpsatserna så långt det över huvud taget är möjligt. Nu har motionärerna gjort det misstaget, att de föreslår att FN:s »resident representatives» skall vara samordnande instans i fråga om all biståndsgivning. Utskottet har inhämtat att det inte är möjligt att göra ett sådant arrangemang — beträffande en rad bilaterala biståndsprojekt kan andra former för verksamheten vara bättre. Av det skälet kan man inte under alla omständigheter säga att den av motionärerna rekommenderade vägen via detta FN-organ är den riktigaste.

Jag vill bestämt hävda att herr Werner missförstått utskottets utlåtande om han tror att vi anser att det är bra som det är med den internationella samordningsverksamheten. Jag har själv vid flera tillfällen från denna talarstol sagt att man måste anstränga sig mera än hittills för att se till att det inte sker »överlapping» i det internationella arbetet.

Herr talman! Då det inte är möjligt att vid alla tillfällen tillämpa den form för samordning som motionärerna pekat på har utskottet beslutat hemställa att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i stats-

Visst tillgodoräknande av fackskola som praktik

verkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1968/69 inom inrikesdepartementets verksamhetsområde jämte motion.

Punkterna 1—7

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8

Lades till handlingarna.

§ 11

Visst tillgodoräknande av fackskola som praktik

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 60, i anledning av motioner om visst tillgodoräknande av fackskola som praktik.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! Det är mycket sällan en nykonstruktion — av vilken art den än är — från början är hundraprocentigt lyckad. Efter genomförandet av en nyhet krävs alltid åtgärder för att förbättra detaljer. Det krävs finslipningar. Till sådana åtgärder räknar jag, i den stora skolreformens sammanhang, införandet av fackskola. Skolpolitiskt sett var den en lyckad konstruktion, som praktiskt taget inte mötte något genmäle. Uppslutningen kring reformen blev ganska allmän och uppfattningen var enhällig att den var bra och borde genomföras.

Det är alldeles tydligt att föräldrar och elever i viss mån har en annan uppfattning när det gäller en hel del detaljer. Fackskolan har kanske inte på alla punkter riktigt blivit vad man tänkt sig. Jag skall inte gå in på detaljerna utan koncentrera mig till det som behandlas i detta kortfattade utskottsutlåtande. Här gäller det en detalj i

samband med övergången fackskola—gymnasium.

Otvivelaktigt har en glidning ägt rum när det gäller bestämmelserna. I de första anvisningarna som skickades ut från skolöverstyrelsen, vilka skulle hjälpa föräldrar och elever vid val av studiegång efter genomgången grundskola, talades ganska mycket om de möjligheter som förelåg till övergång fackskola—gymnasium och vice versa. Dessa möjligheter har successivt begränsats. Det vi nu behandlar är frågan om möjligheterna till övergång från fackskolans första årskurs till gymnasiet.

I de likalydande motionerna I:220 och II:278, vilken senare bland andra jag undertecknat, återopas vissa uttalanden i Aktuellt från skolöverstyrelsen. Speciell relevans i detta sammanhang har Aktuellt från skolöverstyrelsen nr 66 årgång 1966/67. Där finns en passus om att elev med betyg från årskurs 1 i fackskola, oavsett grundutbildning, inte bör intagas i årskurs 1 av gymnasiet såvitt inte särskilda skäl föreligger. I det remissyttrande som statsutskottet har bifogat sitt utlåtande har skolöverstyrelsen bl. a. anfört: »Nuvärande anvisningar utesluter inte en övergång från fackskolans årskurs 1. I anvisningarna för intagningen 1968/69 har den i motionen citerade anvisningen — — — utgått.»

Det förefaller som om skolöverstyrelsen har intagit en ny hållning, vilket väl är bra, men det krävs tydligen ytterligare anvisningar för att förhållandena skall bli klarlagda. Ett faktum är att de lokala intagningsnämnderna i sitt arbete hänvisas till vissa kapitel och paragrafer i skolstadgan. I den motivation som är aktuell i detta sammanhang återopas i kommentarerna till författningshandboken just det nummer av Aktuellt från skolöverstyrelsen som har berörts i motionerna.

Som ytterligare ett bevis för att skolöverstyrelsen är litet tvetydig i sina

Visst tillgodoräknande av fackskola som praktik

anvisningar vill jag hänvisa till en PM som skolöverstyrelsen så sent som den 31 januari i år skickade ut för att deltagarna vid skolledarkonferenserna skulle få någon vägledning om hur eleverna borde hjälpas vid gren-, variant- och linjeval. I denna PM av den 31 januari hänvisas fortfarande till Aktuellt från skolöverstyrelsen nr 66 för år 1966/67, som alltså fortfarande gäller.

Herr talman! På dessa punkter behövs tydligen ett klart besked från skolöverstyrelsen till intagningsnämnderna att det som sagts i ett tidigare nummer av Aktuellt från skolöverstyrelsen icke längre gäller utan har upphävts. Men det är inte det som är väsentligt, utan det väsentliga i vår motion är att man, samtidigt som man vill ta bort möjligheten för en elev att tillgodoräkna sig ett år i fackskolan som en merit, inte skall hindra en övergång till gymnasiet från fackskolans första årskurs. Den elev som vill gå den vägen får, som det heter, konkurrera på grundval av sina betyg från grundskolan, och året i fackskolan får inte tillmätas något som helst värde.

Vi har i motionen framhållit att man får en negativ värdering av det slaget att elever snarast måste dölja att de har gått i fackskola när de i februari månad visar upp sina grundskolebetyg från tidigare år. Skolöverstyrelsen säger att man gör detta i elevvårdande oel studiestödjande syfte. Jag vill gärna understryka att jag inte har någon invändning mot det. Vi motionärer har tvärt om sagt att vi har full förståelse för der synpunkten att en påbörjad studiegång icke bör avbrytas, men vi tillägger att vi finner det olyckligt om en negativ meritering blir resultatet av de nuvarande intagningsbestämmelserna, och så blir otvivelaktigt fallet vad skolöverstyrelsen än säger.

Om en elev siktar på att försöka komma in i gymnasiet och inte efter grundskolan lyckas med detta, bör han enligt

skolöverstyrelsens yttrande av den 4 mars, som vi har i trycket, försöka få något arbete — vilket som helst — och sedan komma tillbaka och söka till gymnasiet. Detta innebär att ett år i fackskola, vilket i och för sig är ett slags skolpraktik som måste vara av betydelse för den som skall in i gymnasiala studier, skall räknas vara av noll och intet värde, medan man däremot fortfarande kan betrakta viss praktik-tjänstgöring som en merit.

Det är mot denna bakgrund, herr talman, som vi i motionen har begärt att ett år i fackskolans årskurs 1 för de elever det gäller skulle få tillgodoräknas som viss praktikmerit och poängvärderas.

Nu säger man att det inte är meningen att fackskolan skall bli en omväg till gymnasiet. Det är självklart inte på det sättet, men det är heller inte någon risk för det. Om man ser på vad vi har skrivit i den andra punkten i motionen, där vi har räknat upp argument för vårt förslag, finner man att det klart och tydligt framgår att den sökande fackskoleeleven inte skulle komma att konkurrera med en yngre åldersgrupp om en plats i gymnasiet. Enligt gällande bestämmelser skulle han tillhöra en annan grupp sökande, som enligt dessa ganska krångliga bestämmelser hör till en s. k. fri kvot, som bara tar en viss del av platserna i gymnasiet i anspråk. Skolöverstyrelsens linje innebär tvärtom att den som har gått i fackskola kommer att konkurrera med sina gamla grundskolebetyg med de yngre årsklasserna. Det blir alltså en konkurrens som knappast är avsedd, medan vårt förslag innebär en begränsning av möjligheterna att göra fackskolan, som SÖ säger, till en maskerad form av konkurrenskomplettering. Det är en klart avgränsad möjlighet.

Herr talman! Det lönar sig inte att mot ett enhälligt statsutskott komma med några andra yrkanden, men jag må säga att detta var ett lättvindigt sätt

Gymnasial utbildning i Strömstad och Simrishamn

av utskottet att hantera en fråga som det synbarligen icke har satt sig in i i detalj!

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12

Gymnasial utbildning i Strömstad och Simrishamn

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 61, i anledning av motioner om gymnasial utbildning i Strömstad och om inrättandet av ett gymnasium i Simrishamn.

I de likalydande motionerna I: 310 av herr *Hermansson m. fl.* och II: 389 av herr *Berndtsson m. fl.* hade hemställts att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om upprättande av gymnasial utbildning i Strömstad.

I de likalydande motionerna I: 537 av herr *Yngve Nilsson m. fl.* och II: 681 av herr *Nilsson* i Bästekille *m. fl.* hade hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställde att frågan om inrättandet av ett gymnasium i Simrishamn bleve föremål för ny prövning med beaktande av de synpunkter som anförts i motionerna.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte avslå motionerna I: 310 och II: 389 samt I: 537 och II: 681.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Thorsten Larsson* (cp), *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Mattsson* (cp), *Gustafsson* i Uddevalla (s) och *Westberg* (fp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 310 och II: 389 samt I: 537 och II: 681 ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförts;

2) av herr *Nordstrandh* (h), utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **MATTSSON** (cp):

Herr talman! Det utskottsutlåtande som vi nu skall behandla har avgetts i anledning av två motionspar. I det ena hemställs om gymnasial utbildning i Strömstad och i det andra om ny prövning av frågan om inrättande av ett gymnasium i Simrishamn.

Medan utskottsmajoriteten sluter upp bakom skolöverstyrelsens förslag att i glesbygder korrespondensgymnasier bör inrättas på försök, har en minoritet med representanter för tre partier avgett en reservation, nr 1, vari föreslås försöksverksamhet med gymnasiefilialer. Sålunda föreslås, att på ort där underlag saknas för vanligt gymnasium skall inrättas filial till ett modergymnasium. Vid filialen skulle ungdomarna åtnjuta undervisning, omfattande årskurserna 1 och 2; det tredje året skulle de enligt förslaget delta i den ordinarie undervisningen i modergymnasiet.

För min del anser jag att detta system med filialer skulle vara ett bättre alternativ än förslaget om korrespondensgymnasier och att det således finns anledning att pröva det. För att erhålla bättre valmöjligheter vid filialerna föreslås att korrespondensundervisning används i vissa ämnen där, men att denna undervisning kompletteras med både handledning och muntlig undervisning.

Jag har den uppfattningen, att korrespondensgymnasierna inte utgör ett tillräckligt lockande alternativ till ett gymnasium med muntlig undervisning. Visserligen föreslås att det skall vara handledd undervisning, men det innebär inte någon omfattande muntlig undervisning utan endast en hjälp med organisation av studierna och ett tillrättaliggande av lärostoffet. Även om man måste erkänna att detta är av viss betydelse, betraktas det ändå som en mycket krävande studieform att läsa sig fram till gymnasieexamen per kor-

Gymnasial utbildning i Strömstad och Simrishamn

respondens. Det är speciella studiebegåvningar som klarar en sådan uppgift, men dessa bor inte klumpvis utan är spridda över hela landet. Många av ungdomarna betraktar det vidare som en brist att korrespondensstudier inte ger dem möjlighet till gruppaktiviteter och tankeutbyte i större samlingar.

Den som verkställt utredningen av denna fråga säger: »Då differentieringen i full skala inträder först under tredje året, skulle man vänta sig att det partiella gymnasiet skulle vara en förhållandevis billig lösning.» Han kom tydligen fram till att det ändå inte blir så billigt som det får lov att vara, om det skall bli någon ändring och glesbygden få något bättre.

Såväl utredningsmannen som SÖ åberopar kostnadsskäl och framhåller att korrespondensgymnasier blir det billigaste. Däri har man säkert rätt. Korrespondensstudier har alltid varit billiga för samhället. Inga av dem som t. ex. tagit studentexamen vid Hermods har medfört kostnader för staten. Men när man talar om kostnader, skall man inte glömma bort att det finns en och många gånger två parter till utöver staten som får räkna med kostnaderna: målsmännen och eleverna. Det är kostbart att ha ungdomarna inackorderade 10—12 eller 15—20 mil borta från hemmet. I en del fall klarar målsmännen detta genom att själva försaka, i andra fall får studierna bekostas med lånade medel.

SÖ säger att avståndsfaktorn inte längre har den betydelse den tidigare hade då det gäller att söka till gymnasium. Man menar därmed att det kommer ungdomar från glesbygden också till gymnasierna. Detta skall inte bestridas. Men de höga kostnader som inackordering innebär drabbas de av — till skillnad från dem som bor på gymnasieorten. Kostnaderna finns alltid men inte solidariteten med glesbygdens människor.

Vidare säger SÖ att det har blivit

förbättrade kommunikationer och att dessa bidrar till att glesbygdens ungdom har det lättare att gå i gymnasium. Detta anser jag vara ett verklighetsfrämmande resonemang. Tyvärr försämras glesbygdens kommunikationer.

Men sedan kommer skolöverstyrelsen med något som stämmer, nämligen att människorna flyttar samman mer och mer, varigenom glesbygdens ungdomar snart blir fåtaliga. Men enligt min mening skulle gymnasiefilialerna bidra till att vi slapp ifrån denna väldiga koncentration av bebyggelse och arbetstillfällen; de skulle således vara ett led i våra strävanden att erhålla en jämnare befolkningsfördelning i landet.

SÖ:s förslag får stå för vad det är. I någon mån har jag ändå här betygsatt detsamma. Jag beklagar att utskottet så helt har slutit upp bakom SÖ och endast hänvisar till möjligheten att få gymnasial utbildning, om SÖ:s förslag om korrespondensgymnasier slår väl ut. Man säger inte ett enda ord om att man skulle önska att det bedrevs en försöksverksamhet också av annat slag, t. ex. i enlighet med vad reservanterna föreslagit — så långt kan man inte sträcka sig. Utskottsutlåtandet lämnar inget besked på annat sätt än att man stöder skolöverstyrelsens förslag, och då är det i första hand kostnadsskäl som anförs.

Skolöverstyrelsen säger att den föreslagna försöksverksamheten rymmer en hel del problem bl. a. av pedagogisk art. Det är nog riktigt, och bekvämast för skolöverstyrelsen vore givetvis att slippa ha med sådana här frågor att göra och i stället få ägna sig åt de traditionella gymnasierna. Men här är det fråga om att starta något nytt — det gäller att ge glesbygdens ungdomar möjlighet att under de två första åren av sina gymnasiestudier bo hemma och slippa vara inackorderade med allt vad det innebär av ökade kostnader och andra problem. Men det är också fråga om att göra fler orter attraktiva och som en följd därav få fler arbetstill-

Gymnasial utbildning i Strömstad och Simrishamn

fällen. Det är utan tvivel en fördel för en ort att kunna erbjuda gymnasial utbildning; det är en nackdel att endast kunna hänvisa till inackordering många mil från hemmet. Förutom att det innebär avsevärt ökade kostnader för elever och målsmän uppstår också lätt problem när ungdomar i denna ålder skall ta hand om sig själva.

Därtill kommer att tätortens och den omkringliggande bygdens näringsliv riskerar att stagnera. Ortens utbildningsmöjligheter spelar stor roll både för att få befintliga företag i orten att bygga ut verksamheten och för att förmå nya företag att flytta dit. Saknas goda utbildningsmöjligheter försvåras rekryteringen av arbetskraft. Därför har gymnasiefrågan stor betydelse ur lokaliseringssynpunkt.

De motioner som behandlas i utskottsutlåtandet gäller två städer, Simrishamn och Strömstad. Man är säkerligen där intresserad av försöksverksamhet. I reservationen föreslås att försöksverksamhet med gymnasiefilialer skall bedrivas i kommuner där detta är lämpligt. Att de två nämnda kommunerna kan komma med vid prövningen betraktar jag som självklart. I reservationen ser vi denna fråga generellt och har gjort den bedömningen att även försöksverksamhet med gymnasiefilialer bör bedrivas.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 1.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Jag har med en blank reservation velat markera, att jag hyser vissa sympatier för det i reservationen framförda förslaget att ordna gymnasiefrågan i de kommuner, som kan komma i fråga, på det sätt som angives i reservationen men att jag inte är beredd att nu förordas försöksverksamhet i den av reservanterna angivna riktningen. Först bör som jag ser det — och där står jag alltså på utskottsmajoritetens ståndpunkt — en annan möjlighet prö-

vas, den som skisseras av utskottsmajoriteten. Den bygger på vad skolöverstyrelsens utredningsman har föreslagit. Han anger tre tänkbara möjligheter att lösa gymnasiefrågan på sådana orter, som kan tänkas vilja ha någon form av gymnasieundervisning men som ännu inte har det. De möjligheterna är

1. ett vanligt treårigt gymnasium med begränsade valmöjligheter,

2. ett vanligt gymnasium som endast omfattar årskurserna 1 och 2,

3. ett korrespondensgymnasium med inslag av muntlig undervisning.

Utredningsmannen förordar ett delalternativ under det tredje alternativet, nämligen två års handledda korrespondensstudier vid hemortens högstadieskola — alternativet förutsätter alltså att det finns en högstadieskola — och det tredje året i det vanliga gymnasium, till vars elevområde ifrågavarande region hör.

Skolöverstyrelsen anser, att en lösning som innebär inrättande av någon form av vanligt gymnasium är otänkbar av flera skäl, som jag här inte skall gå in på. Enligt SÖ:s mening är den enda praktiskt möjliga lösningen i dagens läge — och den uppfattningen tror jag mig kunna dela — en organisation som innebär att något slag av korrespondensgymnasium inrättas. Jag vill anknyta till herr Mattsson och säga, att det också är den ekonomiskt mest fördelaktiga lösningen. Jag anser inte, att sådana synpunkter alltid skall vara avgörande, men de måste ändå med en viss tyngd ingå i bedömningar av detta slag. Dessutom behöver man, såvitt jag förstår, enligt detta alternativ inte göra så stora investeringar. Det är väl en synpunkt som man också bör ta med i bilden.

SÖ har vid sina överväganden funnit, att det förslag som förordas av utredningsmannen bör komma i fråga, alltså två års handledda korrespondensstudier vid hemortens högstadieskola

Gymnasial utbildning i Strömstad och Simrishamn

och under det tredje året undervisning vid vanligt gymnasium. Det är alldeles riktigt, att SÖ framhållit, att det kan göras invändningar mot denna form av gymnasieundervisning. En del av dessa invändningar gäller pedagogiken. Det är naturligtvis allvarligt, att det framkommit sådana betänkligheter beträffande pedagogiken. Men SÖ anser, att man inte absolut bör binda sig för denna lösning utan endast ha en försöksverksamhet och se hur det hela utfaller. Även den av reservanterna förordade lösningen gäller ju en försöksverksamhet; inte heller reservanterna vill binda sig definitivt vid den lösning de förordar.

Jag tror alltså, att denna väg med ett korrespondensgymnasium av den skisserade typen kan visa sig vara framkomlig. Nu säger herr Mattsson, att ett korrespondensgymnasium inte är tillräckligt lockande. Det är det vi får se. Det är en krävande studieform, säger herr Mattsson vidare. Jag är fullt överens med honom om att det kan vara det. Men med den form korrespondensstudierna för närvarande har är de väl ändå inte mer krävande än att man skall våga hoppas, att klart gymnasieinriktade ungdomar bör kunna klara dessa korrespondensstudier, och det är väl dessa klart gymnasieinriktade som vi i första hand måste tänka på.

Skulle det nu visa sig att det inte går att komma fram på den här vägen — det kommer att visa sig ganska snart; det är inte fråga om tiotals år — så måste givetvis det andra alternativet tillgripas, och det i så fall omgående. Vi är alla överens om att vi på något sätt måste se till att gymnasiefrågan löses snabbt på de orter, där en gymnasieundervisning kan ifrågakomma.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Under denna punkt diskuteras ju den gymnasiala utbildning-

en, och som var och en förstår kommer jag att yttra mig om förhållandena i Simrishamn.

Det är inte första gången denna fråga är uppe; den har behandlats flera gånger tidigare, men alltid har man funnit skäl för ett uppskov, för att vänta och se. Avsaknaden av ett gymnasium i Simrishamn är inget politiskt problem för högerpartiet — det är ett problem för oss i Österlen oavsett vilken politisk uppfattning vi har. Det är också därför vi gemensamt har strävat efter att få denna fråga ordnad. Vid årets riksdag har alla de fyra riksdagsmännen från Österlen undertecknat motioner dels i denna och dels i första kammaren där det krävs att någonting skall göras för att lösa problemet.

Vi har under årens lopp försökt bereda marken för en lösning. Vi har då av departementet fått till svar: Se till att det kommer fler människor dit så att det finns ett underlag för det, så skall ni få ett gymnasium. De företag och anställda som funderar på att flytta till Simrishamn ställer alltid frågan till oss kommunalmän: Hur är det ordnat med den högre skolutbildningen? När vi då svarar att vi håller på att försöka få den ordnad men att det ännu inte är klart säger man: Då kan vi inte reflektera på att flytta dit. Detta är alltså, som jag sagt tidigare, en ond cirkel, och vi undrar om man inte någon gång skulle kunna bryta denna. Det är inte rättvist att plocka ifrån oss i vår landsända det ena efter det andra och inte ge oss möjligheter att få någonting igen.

I höstas anordnades en sammankomst i Österlen som besöktes av mer än hundra människor. Vid ett estradsamtal mellan ledande personer på olika områden gav en nyinflyttad företagsledare i Simrishamn, vilken jag inte personligen känner, uttryck för uppfattningen att det viktigaste av allt var att vi fick gymnasiefrågan ordnad i Simrishamn. Det är alltså ett för företagare och anställda gemensamt intresse.

Gymnasial utbildning i Strömstad och Simrishamn

Tidigare har man som skäl mot ett gymnasium anfört att Simrishamn ligger så nära Ystad att det skulle kunna beröva denna stad en del av dess elevunderlag. Landshövdingen i länet kallade till ett sammanträde sent i höstas i Tomelilla, och där blev givetvis denna fråga också debatterad. Då upplystes av en socialdemokratisk kommunalman från Simrishamn att Ystads stad numera hade frångått denna uppfattning; man hade där fått så många elever att man inte hade plats för alla, och därför skulle man med jämnmot se att det inrättades ett gymnasium även i Simrishamn. Desslikes upplyste en av inskrivningsnämndens ledamöter att det vid värnpliktsinskrivningen visat sig att det inte fanns så många i den östra delen av Österlen norr om Simrishamn, som kunde tas ut till officersutbildning, vilket berodde på att de inte haft tillgång till någon gymnasial utbildning. I den del däremot som täcktes av gymnasiet i Ystad var resultatet ett helt annat. Även detta anser jag vara ett skäl som klart talar för att man inte i längden får fortsätta att missgynna denna landsända. Människorna där har lika stor rätt till undervisning som folk på andra håll i Sverige.

Utskottet skriver att man i glesbygderna i framtiden kanske skulle kunna få en gymnasial utbildning per korrespondens. Herr talman! Jag skall inte använda hårda ord här i kammaren men hade jag varit på hemmaplan så skulle jag ha gjort det. Det liknar nämligen ingenting att säga att Österlen är en glesbygd. En glesbygd anser jag vara en bygd med stora avstånd, och sådana finns det fortfarande inte i Österlen. Men man gör ju allt vad man kan för att förstöra Österlen — det måste jag ju erkänna. Statsutskottet skall ha en eloge för att det gör allt det kan på detta område. Jag undrar om skamkänslan någon gång skall inställa sig, så att det kan åstadkommas någon rättvisa på detta område. Det verkar uppriktigt sagt hopplöst.

Man säger att man får billigare investeringar på detta sätt. Ja, visst får man det, den saken är klar. Man kastar till oss en liten bit och säger: Nu kan ni vara nöjda med detta och hålla er tysta och snälla i framtiden. Det kommer vi inte att göra — det kan jag ärligen lova. Men när det gäller skatterna — jag har sagt detta en gång tidigare från denna talarstol — är vi inte diskriminerade! Då är det ingen som säger: Flytta på er, ni skall inte betala några skatter! Eller: Ni skall betala betydligt lägre skatter eftersom ni här nere inte får några fördelar. Nej, då säger man: Ni är fullvärdiga medborgare, ni skall ge er tribut lika väl som alla andra. Det är detta vi finner uppenbart orättvist och mot detta framför jag på allas vägnar en skarp protest. Vi nöjer oss inte med att denna fråga förhalas och förhalas. Vi är där nere ense om att det skall göras någonting åt det. Jag skulle vilja säga till statsutskottets majoritet: Det räcker inte med att skriva lamentationer utan försök i stället att handla i positiv anda.

Herr talman! Givetvis kommer jag efter detta anförande att rösta för den vid utlåtandet fogade reservationen 1.

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Den ambition hos ungdomen att skaffa sig utbildning som alltid har funnits har först på senare år kunnat förverkligas. I min barndom var det mycket sällsynt att någon läste vidare till studentexamen. I dag är det ungefär två tredjedelar av en årskull som skaffar sig någon form av gymnasial utbildning.

De spärrar som tidigare fanns var dels ekonomiska, dels geografiska. De ekonomiska spärrarna har väl så gott som helt undanröjts. Kvar är emellertid vissa geografiska spärrar. Den ungdom som bor avlägset i förhållande till en gymnasieort har givetvis svårare än annan ungdom att tillgodgöra sig de möjligheter samhället erbjuder i fråga om undervisning.

Gymnasial utbildning i Strömstad och Simrishamn

Man kan naturligtvis inte sprida gymnasierna till alltför många platser. Men den försöksundervisning, som föreslagits, bör komma till stånd. Om den faller väl ut har man därmed nått ett väsentligt syfte. Den form som skolöverstyrelsen föreslår, vilket förslag utskottsmajoriteten ansluter sig till, är handledd brevundervisning under två år och därefter ett års skolgång vid befintligt gymnasium. Detta bör självfallet prövas och om det slår väl ut blir det en billig form av undervisning.

Jag anser emellertid att försöksverksamheten inte bör inskränka sig till enbart en försöksform. En lösning efter konventionella metoder i en filial till ett modergymnasium efter de riktlinjer som föreslagits i reservationen bör enligt min mening också prövas. Denna undervisningsform är visserligen något dyrare. För Strömstads del skulle det röra sig om cirka 150 000 kronor. De berörda kommunerna i norra Bohuslän är emellertid beredda att svara för sin del av kostnadsökningen.

Kostnaderna har givetvis stor betydelse när man skall bedöma dessa frågor, men jag vill betona, att man inte enbart bör ta hänsyn till de kostnader som drabbar skolans budget utan att man också måste bedöma detta i ett större och vidare sammanhang. Slår den försöksverksamhet som har föreslagits i reservationen väl ut — och det finns all anledning att utgå från det — kommer en sådan här gymnasiefilial att få den största betydelse för den bygd som det är fråga om.

Om jag enbart håller mig till Strömstad beror det uteslutande på att jag bäst känner till den platsen. Det innebär inte att jag anser att försöksverksamheten i så fall skall begränsas endast till de platser som har angivits i de väckta motionerna utan man bör pröva den även på andra håll där det kan befinnas lämpligt. Strömstad ligger tio mil från närmaste svenska gymnasium. Landstinget och länets planerings-

råd satsar hårt på Strömstad som näringsgeografiskt centrum i norra Bohuslän. Statsmakterna har också visat ett positivt intresse och placerat Strömstad och återstoden av norra Bohuslän i det s. k. norra stödområdet för lokaliseringsbidrag. Strömstad har också tillgång till en rad olika serviceanordningar som folk efterfrågar. Inte minst arbetsmarknadsmyndigheterna har ofta framhållit, att den bästa lokaliseringspolitiska insatsen för norra Bohuslän vore att låta Strömstad få ett gymnasium. Underlaget är för litet för att det skall kunna bli fråga om ett eget gymnasieområde, men om man för en relativt liten insats kan få en god gymnasieundervisning bör väl inte statsmakterna motsätta sig att i varje fall göra ett försök, ty någonting annat rör det sig ju inte om i detta sammanhang.

Jag kommer därför, herr talman, att ansluta mig till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Johansson* i Torp och *Svensson* i Kungälv (båda s).

Herr CARLSHAMRE (h):

Herr talman! Herr Nilsson i Bästekille uttryckte sitt ogillande över att Österlen har inrangerats bland glesbygderna, och jag skall be att få inlägga samma protest beträffande norra Bohuslän. Strömstadsregionen och norra Bohuslän är inte en naturlig glesbygd utan så att säga en tillfällig glesbygd. I verkligheten rör det sig om en av naturen på många sätt gynnad kustremsa som, och det har jag framhållit tidigare i denna kammare, ligger mitt emellan två av Europas mest expansiva områden — göteborgsregionen och osloreregionen. En sådan bygd kan inte i längden förbli glesbygd och avfolkningsbygd, ty där finns förutsättningar. Men norra Bohuslän har blivit en tillfällig glesbygd och avfolkningsbygd, därför att några näringsgrenar som legat väl till för denna region blivit otidsenliga och försvunnit, samtidigt som det ännu

Gymnasial utbildning i Strömstad och Simrishamn

inte kommit någon ersättning härför. Men ersättningen kommer och livet kommer tillbaka, måste komma tillbaka, till en bygd som är så bra belägen. Samhället kan befordra eller bromsa denna utveckling, men förhindra den skulle det sannolikt inte kunna även om det ville. Det råder en allmän enighet om att det knappast finns något sätt som är mer ägnat att påskynda en återhämtning för en bygd som norra Bohuslän än att sörja för goda skolutbildningsmöjligheter — i detta fall rör det sig närmast om ett gymnasium.

Herr talman! Jag är beredd att ansluta mig till reservationen 1 närmast därför att den skiss som reservanterna tecknat i förhållande till tanken på något slags korrespondensgymnasium förefaller mig bättre möjliggöra en framtida utbyggnad för upprättande av ett helt vanligt gymnasium när underlag härför kommer att finnas. Den tiden kommer och måste komma i denna del av landet. Vad vi kan göra är att underlätta utvecklingen och få den att gå något snabbare, och ett bra sätt att göra detta är att i dag rösta för reservationen 1.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Eftersom jag tillhör dem som står bakom reservationen i detta ärende vill jag anföra några synpunkter i frågan.

Behovet av utbildningsmöjligheter utöver dem som grundskolan ger blir allt större. Det är lätt att finna anledningar till en sådan utveckling. Yrkeslivet ställer allt större krav och det behövs därför en allt bättre utbildning. Denna ökade utbildning är också angelägen för att man skall kunna gå vidare till högre studier och därigenom kvalificera sig för mer krävande befattningar och sysselsättningar.

När vi konstaterar att det förhåller sig på detta sätt, måste det också vara angeläget för oss att utbildningsmöjligheter utöver dem som grundskolan ger

görs så lättillgängliga som möjligt för alla ungdomar. Reservationen 1 anvisar en väg, som enligt min mening bör prövas. Jag finner det vara ytterst angeläget att så sker och behöver inte här återge vad som står i reservationen. Den torde vara väl bekant. Jag anser det vara mycket viktigt att försöksverksamhet anordnas snarast möjligt och ser mycket gärna att strömstadsområdet då kommer i fråga. Det kan vara ett område som mycket väl lämpar sig för en dylik försöksverksamhet.

Denna utbildningsväg kommer säkerligen att få stor betydelse i fortsättningen inte minst inom glesbygdsområdena i vårt land. Jag är övertygad om att det här finns en möjlighet som mycket snabbt bör prövas.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få ansluta mig till reservationen 1.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Herr Nordstrandh har här talat för utskottet. Han sade att korrespondensstudierna fram till gymnasieexamen ändå inte är så krävande att inte ungdomar med normal studiebegåvning kan klara dem. Om den saken kan man emellertid tvista. Jag tror i varje fall inte att någon som har gymnasium på hemorten skulle vilja byta ut undervisningen där mot korrespondensstudier — såvida det inte gäller en alldeles speciell studiebegåvning.

Herr Nordstrandh sade också att om försöksverksamheten inte slår väl ut får vi försöka något annat, men man kan vänta för länge, herr Nordstrandh! Vi kan vänta så länge att det finns anledning citera det gamla ordspråket »Medan gräset gror, dör kon.» Därför anser jag det vara välbetänkt att bedriva även sådan försöksverksamhet som är angiven i reservationen 1.

Om man följer skolöverstyrelsens och utredningsmannens linje, så förstår jag att man hamnar på utskottets ståndpunkt. Utskottet vill därmed inte vara

Gymnasial utbildning i Strömstad och Simrishamn

med om att göra något som medför investeringar eller några kraftigare organisatoriska grepp, utan verksamheten skall vara lätt att avveckla. Det är i överensstämmelse med vad som sägs i utredningen: minsta möjliga andel av samhällets resurser såväl personellt som materiellt skall tas i anspråk. Då kommer man givetvis fram till att ett gymnasium av korrespondensmodell är det som bäst uppfyller kraven.

Men om det är dit man vill komma att det bara skall vara en tillfällig verksamhet som ingenting får kosta, så ger man ju inte sådana bygder som under längre eller kortare tid haft nedgångskonjunkturer några förutsättningar att komma sig upp igen och leva kvar. Därför är jag av den bestämda meningen att vi utöver försöken med korrespondensgymnasierna också bör pröva den metod som är föreslagen och rekommenderad i reservationen 1.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Jag har inte sagt annat — och det vidhåller jag — än att det alternativ som föreslås i reservationen är ett av dem som går att använda. Läget är emellertid det, att skolöverstyrelsen till Kungl. Maj:t har ingått med en den 6 mars 1968 daterad skrivelse, där man hemställer att Kungl. Maj:t måtte bemyndiga SÖ att efter prövning i varje särskilt fall medge anordnande av försöksverksamhet med gymnasieundervisning i årskurserna 1—3 enligt en ordning, som innebär två års brevstudier på icke gymnasieort och ett avslutande års direktundervisning vid befintligt gymnasium.

Vi får väl trycka på hos utbildningsdepartementet så att vi får ett snabbt beslut om denna sak. Det vore kanske t. o. m. möjligt att till höstterminen få i gång korrespondensundervisningen i initialskedet på de orter som skulle kunna utväljas för detta ändamål — och därvid förutsätter jag att Strömstad och Simrishamn skulle komma i fråga.

På två år kan man alltså få reda på hur försöksverksamheten utfallit: om det är ett lockande alternativ eller om det blir för krävande, vilket också är möjligt. Farhågorna för att kon skall hinna dö medan gräset gror kan väl därför inte vara så allvarliga.

Visar det sig, att det är omöjligt att gå fram på denna väg, all right, då får vi använda det andra alternativet. Jag tror, att detta är den väg som är möjlig just nu, när SÖ:s framställan ligger hos Konungen. Låtom oss därför trycka på hos Konungen, så att vi får ett snabbt beslut på denna punkt!

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Läget är redan nu allvarligt på många orter. Beträffande herr Nordstrandhs uppmaning att vi skall ge Konungen i uppdrag att föranstalta om en försöksverksamhet vill jag säga att det just är detta som reservanterna vill. Det är bara för herr Nordstrandh och övriga ledamöter att avsluta sig till reservationen 1. Vad det gäller är att de kommuner, som lämpligen kan komma i fråga för detta, skall få bedriva den försöksverksamhet som är rekommenderad i reservationen. Så enkelt är det, om man bara vill.

Herr ÅBERG (fp):

Herr talman! Eftersom huvudmotiönen beträffande anordnande av gymnasial utbildning i Strömstad, herr Berndtsson, är sjuk vill jag i hans ställe säga några ord. Jag skall inte tynga debatten med att ytterligare motivera det som tidigare har framförts på ett utmärkt sätt utan vill understryka de motiveringar som lämnats dels i motiönen av herr Berndtsson m. fl., dels i de anföranden som hållits för motiörens syfte, d. v. s. att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om upprättande av gymnasial utbildning i Strömstad. Motiveringarna för detta har redan så väl utvecklats att jag, herr tal-

Rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.
 man, vill begränsa mig till att yrka bifall till reservationen 1.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mattsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 61, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Thorsten Larsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mattsson begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 124 ja och 84 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13

Rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 29, med anledning av motioner om rätt till avdrag vid inkomst-

beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

Utskottet hade till behandling i ett sammanhang upptagit följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 12 av herr *Schött m. fl.* och II: 62 av herr *Gustafsson* i Borås m. fl., vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning rörande införande av rätt för fysiska personer till avdrag vid den statliga inkomstbeskattningen för gåvor upp till en viss maximigräns till u-hjälps- och andra humanitära ändamål samt till kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål;

2) de likalydande motionerna I: 13 av herr *Svenungsson* samt II: 16 av herrar *Fridolfsson* i Stockholm och *Werner*, vari hemställdes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning rörande införande av avdrag vid taxering till inkomstskatt för gåvor till religiösa, humanitära, kulturella, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål»;

3) de likalydande motionerna I: 373 av herrar *Blom* och *Erik Filip Petersson* samt II: 474 av herr *Hyltander m. fl.*; ävensom

4) de likalydande motionerna I: 639 av herrar *Thorsten Larsson* och *Ernst Olsson* samt II: 597 av herrar *Johansson* i Skärstad och *Boo*, vari hemställdes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av möjligheterna att stimulera enskilda personer att lämna bidrag och gåvor till religiösa och ideella organisationer samt hjälporgan för insatser på humanitära, allmännyttiga och vetenskapliga områden i enlighet med vad i motionerna anförts».

Utskottet hemställde,

A) *beträffande avdrag för gåvor till allmännyttiga ändamål*
 att riksdagen måtte avslå

Rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

1) motionerna I: 12 och II: 62,

2) motionerna I: 13 och II: 16 samt

3) motionerna I: 639 och II: 597;

B) *beträffande avdrag för periodiskt understöd till fadderbarn i u-land*

att riksdagen måtte avslå motionerna I: 373 och II: 474.

Reservation hade avgivits av herrar *Yngve Nilsson* (h), *Sundin* (cp), *Gösta Jacobsson* (h), *Lundström* (fp), *Tistad* (fp), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Eriks-son* i Bäckmora (cp), *Lothigius* (h), *Öhvall* (fp) och *Börjesson* i Falköping (cp), vilka ansett

att utskottet beträffande avdrag för gåvor till allmännyttiga ändamål under A) bort hemställa,

I. att riksdagen — med anledning av motionerna I: 12 och II: 62, I: 13 och II: 16 samt I: 639 och II: 597 — måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning rörande införande av rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till u-hjälp och andra humanitära ändamål samt till kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål;

II. att följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 12 och II: 62,

2) motionerna I: 13 och II: 16 samt

3) motionerna I: 639 och II: 597,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna ovan hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Det finns många ideella, religiösa och andra allmännyttiga organisationer här i landet som kämpar med stora ekonomiska svårigheter. Det nuvarande ekonomiska klimatet försvårar ytterligare deras verksamhet. Det är därför ganska naturligt att den gamla tanke som år efter år har framförts här i riksdagen, att man skulle kunna införa rätt till avdrag vid inkomstbe-

skattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, har fått ny aktualitet och återigen förts fram motionsvägen. Det intressanta är att tanken vunnit ökad anslutning. När den först väcktes var det några få som stod bakom den; nu har frågan delat bevillningsutskottet i två hälfter, och det är endast lottens utslag som gjort att motionerna inte blivit tillstyrkta.

Bevillningsutskottets lottmajoritet skriver i sitt betänkande att argumentet, att avdragsrätt för gåvor av det aktuella slaget finns i vissa andra länder, inte kan tillmätas någon större betydelse. Men det är intressant att konstatera att i snart sagt alla länder, som vi brukar jämföra oss med i ekonomiska hänseenden i övrigt, finns denna avdragsrätt. Den finns i USA, i Kanada, i Västtyskland, i våra grannländer och i en rad andra länder. Intressant är också att när man börjat använda denna metod har erfarenheterna blivit sådana att avdragsrätten utvidgats. Man har alltså inte funnit att idén visserligen var bra, men att så många praktiska svårigheter och risker var förknippade med dess genomförande att man ville avsluta försöken; tvärtom har avdragsrätten kunnat utvidgas i de länder som prövat den.

Utskottsmajoriteten anför att i vårt land främjas de aktiviteter som dessa frivilliga organisationer utövar med allmänna medel. Det är sant att så sker i stor utsträckning. Men samtidigt upplever vi gång efter annan hur riksdagen av statsfinansiella skäl tvingas avstyrka även ganska små belopp som skulle gå till ändamål av allmännyttigt eller humanitärt intresse. Låt mig nämna en sådan fråga som hjälpen till u-länderna, beträffande vilken vi väl alla — oavsett vilket belopp vi anser skall satsas — tycker att det borde finnas möjligheter att ge mer.

Om nu enskilda medborgare vill ge bidrag är det ganska rimligt, tycker vi som står bakom reservationen, att de

Rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

skall ha rätt att inom vissa gränser göra avdrag för gåvor till sådana ändamål. De pengar som skänks till ändamål som i gemen anses allmännyttiga kan inte sägas ha den skattekraft som övrig inkomst har.

Utskottsmajoriteten anför vidare att dylik avdragsrätt skulle medföra betydande svårigheter i det praktiska taxeringsarbetet. Gränsdragningarna skulle bli svåra att göra. Man står givetvis inför uppgiften att dra gränser mellan de områden som skall medföra sådan avdragsrätt och dem som inte skall göra det. Men dessa hinder är inte oöverstigliga. Man har lyckats lösa dessa problem i alla länder där denna avdragsrätt finns. Jag skulle inte tro att de svenska experterna på detta område — de som skriver våra författningar och kungörelser — är sämre utrustade än skattelagssakkunniga i andra länder som genomfört detta system. Utredningen skall framför allt syssla med just denna fråga.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Wiklund* i Stockholm, *Rimås*, *Sterne*, *Löfgren*, *Nilsson* i Lönsboda, *Nelander*, *Åberg*, *Westberg* och *Keijer* (samtliga fp) samt herr *Regnéll* (h).

Herr **BÖRJESSON** i Falköping (cp):

Herr talman! Under en lång följd av år har riksdagen haft att ta ställning till motionsvis framförda förslag om utredning angående rätt till avdrag vid inkomsttaxering för gåvor till u-hjälp och andra allmännyttiga ändamål. Riksdagen har dock inte funnit skäl att gå med på rätt till avdrag vid taxering för gåvor till dylika ändamål. Som skäl har bl. a. åberopats svårigheterna att åstadkomma en för det praktiska taxeringsarbetet lämplig avgränsning av de ändamål till vilka bidrag skall kunna lämnas med rätt till avdrag.

Det är givet att svårigheter förelig-

ger när det gäller att dra de gränser inom vilka avdragsrätten skall gälla. Men jag är absolut övertygad om att en utredning skall kunna klara den uppgiften. Svårigheterna är enligt min mening inte större än att de borde kunna lösas. Det torde inte råda några delade meningar om nyttan och värdet av det arbete som utföres såväl inom som utom landet av olika humanitära, kulturella, religiösa och vetenskapliga organisationer. Dessa organisationer utgör ett värdefullt komplement till samhällets egna institutioner, och det måste därför vara ett direkt samhällsintresse att medborgarna av statsmakterna stimuleras att stödja dessa ideella organisationers verksamhet. Med hänsyn inte minst till det ökade behovet av ekonomiskt stöd till u-länderna borde det vara angeläget att stimulera till ökade insatser i detta hjälparbete. Ett led i detta syfte skulle vara att möjligheter gavs till avdragsrätt vid taxering för gåvor till ändamål sådana som u-hjälpsarbete och annan humanitär verksamhet.

Eftersom jag vet att denna avdragsrätt är en komplicerad fråga, anser jag dock att en utredning först bör komma till stånd, vilket bör ske snarast möjligt. Jag tycker att det är en rimlig begäran. Därmed har man heller inte direkt bundit sig. Utredningen får ge besked om vilka möjligheter som finns för genomförande av en dylik avdragsrätt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.

I detta anförande instämde herrar *Gomér* och *Börjesson* i Glömminge (båda cp).

Herr **LOTHIGIUS** (h):

Herr talman! Jag vill mycket kraftigt instämma i vad som har sagts av herr Gustafson i Göteborg och herr Börjesson i Falköping. Vi borde kunna variera oss något. Vi vet att man från social-

Rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

demokratiskt håll är emot avdragsrätten, men med tanke på de väsentliga fördelar som kan vinnas genom den stimulans som en sådan avdragsrätt skulle innebära genom att kostnaderna i viss mån delas mellan staten och den som gör en insats, tycker jag att kamraren borde stödja förslaget.

Jag ber att med detta få yrka bifall till reservationen.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Att det förhållandet att lotten har avgjort denna fråga i bevillningsutskottet skulle betyda någon särskild enighet är att dra ut konsekvenserna av lottdragningen för långt. Det är inte så sällan vi drar lott i utskottet utan att det behöver innebära motsvarande åsiktsfördelning inom riksdagen i dess helhet.

Man kan naturligtvis hävda att det gäller behjärtansvärda ändamål, och man kan tala sig varm för dessa, men vi kan inte komma förbi att frågan, vilket framhållits av utskottet och av skattelagssakkunniga, gäller om man skall frånga gällande skattelagprinciper. Varje år behandlas av riksdagen en ofantlig mängd motioner. Det begärs avdrag för än det ena, än det andra ändamålet. Samtidigt pågår en utredning om införande av definitiv källskatt. Detta går helt enkelt inte ihop. Det finns ingen gräns för vad man kan hitta på att begära avdragsrätt för. Det gäller det ena populära och behjärtansvärda ändamålet efter det andra. För min del anser jag att det är bättre att ha ryggen fri genom att följa en klar princip, så att man inte hamnar i det ovisa. Vi måste följa de lagstiftningsprinciper vi har. Skall vi gå ifrån dessa, var hamnar vi då egentligen? Levnadskostnader är inte avdragsgilla. Skattelagssakkunniga har konstaterat att det i detta fall just är fråga härom.

Nu sägs det att sådana avdrag vid inkomstbeskattningen har införts i and-

ra länder. Ja, men låt oss då diskutera skattelagstiftningen i dessa länder och låt oss diskutera de sociala förmåner som man har där! Jag tar för givet att vi vid en sådan jämförelse skulle klara oss bra. Vi har transfereringar i budgeten på omkring 20 miljarder kronor, som vi ger till olika ändamål — det är en mängd allmännyttiga ändamål som staten tillgodoser. Men när det allmänna gör detta prövas, som vi säger i utskottets betänkande, utbetalningarna ingående och i detalj för varje särskilt ändamål. Här föreslås däremot att man utan någon vidare prövning skulle tillåta avdragsrätt oavsett omständigheterna i samband med gåvan. Därigenom skulle prövningsförfarandet upphöra. Det skulle alltså inte bli sådan prövning som den som företas för närvarande, när man lämnar stöd i annan form, vilket vi inom bevillningsutskottet fortfarande anser vara den riktiga linjen att följa. Därigenom kan vi också hålla principen i skattelagstiftningen intakt. Däremot är det ingen i utskottet, vare sig på den ena eller på den andra sidan, som anser att man inte bör stödja behjärtansvärda ändamål.

Förslaget om avdrag för periodiskt understöd till fadderbarn i u-länder, som det också finns motioner om, innebär, såsom jag har sagt här tidigare och som utskottet understrukt, att man på en omväg skulle införa en rätt till avdrag för gåvor. Detta vill vi inte vara med om, eftersom vi är emot sådana avdrag över huvud taget. I övrigt kan jag beträffande den saken hänvisa till vad utskottet yttrar om gåvorna till allmännyttiga ändamål.

Eftersom vi har diskuterat denna fråga vid nästan varje riksdag under ett tiotal år kan jag inte hitta på några nya argument, och då det är onödigt att upprepa alla de gamla — jag föreställer mig att inte heller motionärer och reservanter kan hitta på ett enda nytt skäl — och eftersom vi inte kan ge avkall på den princip vi slåss om

Rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m. ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Med mitt påpekande, att det finns en lottmajoritet, vill jag bara fästa uppmärksamheten på att herr Brandt talar enbart för halva utskottet, under det att den andra hälften av utskottsledamöterna menar att denna fråga är av sådan vikt att den bör utredas.

Herr Brandt säger: Här väcks hundratals motioner om avdrag hit och avdrag dit, och hur skulle det gå om man skulle bifalla alla dessa? Om man har den inställningen anser man tydligen att frågan inte är av särskilt stor vikt; den är inte viktigare än hundratals andra frågor. Om man däremot anser att dessa frivilliga organisationer gör en mycket betydelsefull insats och att det därför är värdefullt att de kan finansiera sin verksamhet, är man inte benägen att avfärda frågan så enkelt, utan då är man väl inställd på att i stället säga: Låt oss utreda detta!

Herr Brandt säger, att det skulle strida mot principerna för vår skattelagstiftning. Men herr Brandt vet att vi har haft en sådan avdragsrätt vid flera tillfällen och under tillskyndan av den socialdemokratiska regeringen.

Han säger också att levnadskostnader inte är avdragsgilla. Men kan man anse att det som en människa avstår av sin inkomst till ett ändamål, som allmänt anses såsom allmännyttigt, skall anses vara levnadskostnader? Jag tycker inte det har den karaktären. Jag tycker inte heller att det har den skattekraft som annan inkomst har.

Sedan säger herr Brandt att man före beviljandet av statsanslag gör en noggrann prövning, men i detta fall skulle det inte bli någon prövning. Det finns dock en grundläggande prövning så till vida att myndigheterna bestämmer för vilka ändamål avdragsrätt skulle kunna beviljas. I detta ligger en pröv-

ning. Det är sant, herr Brandt, att inom detta finns en viss valmöjlighet för den enskilda människan om hon vill skänka till det ena eller andra allmännyttiga ändamålet. För min del anser jag inte detta vara någon nackdel.

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (h):

Herr talman! Den fråga som vi här diskuterar har många gånger varit uppe till riksdagsbehandling. Det förefaller mig därför helt överflödigt att för kammarens ledamöter närmare redogöra för innehållet i den motion som jag tillsammans med kollegan herr Werner i denna kammare har väckt.

Jag begärde ordet, herr talman, för att uttrycka min förvåning över utskottsmajoritetens ständiga negativism. Från den borgerliga oppositionens sida har som bekant framförts krav på att utreda möjligheterna till avdragsrätt vid beskattning för gåvor som ges till bl. a. religiösa, kulturella och humanitära organisationer. År ut och år in har den socialdemokratiska majoriteten i riksdagen envist vägrat att gå med på detta.

Jag har studerat de betänkanden som avgivits av bevillningsutskottet under årens lopp beträffande denna fråga. Den socialdemokratiska majoriteten har aldrig stuckit under stol med att de aktuella organisationerna utför ett samhällsnyttigt arbete. Herr Brandt var också inne på detta i sitt anförande. Man berömmar deras initiativ, deras arbete och uppoffringar. Man stryker dem med hårs. Men ändå envisas man med att konsekvent avvisa det av högerpartiet framförda utredningskravet.

Jag kan för min del inte förstå detta inkonsekventa agerande. Förmodligen är huvudorsaken till den negativa ståndpunkten att socialdemokraterna menar att staten skall vara den institution, som genom direkta bidrag skall stödja vissa organisationer och verksamheter. Det heter i bevillningsutskottets betänkande nr 29: »En uppfattning

Rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

om det vanskliga i att tillgodose önskemålen om stöd åt de allmännyttiga strävandena genom avdragsrätt vid beskattningen kan erhållas genom att jämföra det ifrågasatta stödet med det alternativ, som ligger närmast till hands, nämligen stöd genom direkta bidrag av allmänna medel. Sådana bidrag lämnas endast efter ingående och detaljerad prövning beträffande varje särskilt ändamål, varvid villkoren för bidragens åtnjutande noggrant regleras. Såvitt utskottet kunnat finna är det uteslutet att åstadkomma en liknande prövning, om de allmännyttiga ändamålen skall främjas genom avdragsrätt vid taxeringen.»

Här lyser statens förmyndarmentalitet igenom. De hjälpbehövande organisationerna skall knacka på kanslihusets dörr och be om en allmosa, och därigenom skulle staten framstå som den generöse bidragsgivaren.

Vad har staten för förutsättningar att bättre än exempelvis en frikyrkoorganisation bedöma angelägenhetsgraden av de olika verksamhetsgrenarna? Har staten bättre förutsättningar att bedöma vad som är ett samhällsnyttigt arbete för individen och för medborgarna i stort? Herr Brandt sade också i sitt anförande att staten missar bedömningsmöjligheterna. Han framförde detta som ett av de starkaste argumenten för att socialdemokraterna är mot förslaget. Självfallet skall staten hjälpa till genom direkta bidrag av allmänna medel. Men att via beskattningen stimulera enskilda personer att lämna bidrag till ändamål som från det allmännas synpunkt är värdefulla vore ett komplement till samhällets egen verksamhet. De stora grupper av vårt folk som har intresse för de ideella strävandena kan inte förstå oviljan att bifalla yrkandena om en utredning — den ståndpunkten förefaller dem helt oförklarlig.

Regeringen har förvisso inte under senare år underlättat dessa organisations arbete — tvärtom. Den 25-pro-

centiga straffskatten på byggandet av kyrkor och samlingslokaler är inte bara betungande, massor av människor ser den dessutom som en helt orimlig pålaga. Jag skulle tro — för att inte säga att jag tar för givet — att det i den socialdemokratiska riksdagsgruppen finns ledamöter som delar motionärernas uppfattning om avdragsrätt för vissa gåvor vid taxeringen. Med tanke på den partidisciplin som finns inom regeringspartiet kommer de emellertid säkerligen inte att framträda, utan även i år kommer man att vägra att begära en utredning. Jag hoppas dock — och många tecken tyder på det — att den politiska ställningen i riksdagen nästa år är sådan att utredningsvägrarna befinner sig i minoritet, så att vi äntligen får en utredning av denna fråga.

Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talmän! Det är inte bara mina personliga synpunkter jag framfört, herr Gustafson i Göteborg — jag är i gott sällskap. Jag har bakom mig dels skattelagssakkunniga, dels utskottsmajoriteten, även om den nu består av dem som segrat i lottdragningen. Jag vidhåller att det här är fråga om levnads-kostnader, vilket herr Gustafson i Göteborg gjorde sig litet lustig över. Jag tycker det är märkligt att man inte är så filantropisk att man kan ge bidrag utan att samtidigt få en skattelättnad, vilken blir större ju högre inkomsten är.

Herr Fridolfsson i Stockholm har talt missförstått alltsammans, såvitt jag kunde förstå. Han talade om inkonsekvens, men vi är så konsekventa som man kan vara när vi håller på skattelagstiftningens principer. Vill riksdagen ändra dem så all right, men så länge de finns kvar håller vi på dem. Frågan gäller ju att ge skattelättnad, inte åt mottagaren, utan åt dem som inte kan ge en gåva utan att få skattelättnad. Det

Rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

är väl ändå uppenbart att det är mer rättvist att ge bidrag och därmed hjälpa dem som dessa allmännyttiga företag hjälper. Jag underströk att vi gör detta i så stor utsträckning att vi transfereerar över 20 miljarder kronor varje år. Det är inte litet pengar!

Vad beträffar herr Fridolfssons tal om partidisciplinen är det väl inte märkvärdigare att socialdemokraterna håller samman än att andra partier gör det. Det är väl lättare att förstå att ett parti håller samman än att tre partier alltid går tillsammans och alltid företräder samma linje. Att sådan disciplin förekommer är väl konstigare än att man håller ihop inom ett parti.

Herr Fridolfsson säger vidare att det nästa år kan bli en ändring, eftersom majoriteten här i riksdagen då kanske är en annan än den nuvarande. Det skall då bli intressant att se hur ni får er budget att gå ihop, om ni försöker tillgodose alla de motionskrav som ni under årens lopp fört fram. Jag föreställer mig emellertid, att ert ställningstagande då blir ett helt annat.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt tror att vårt ställningstagande i denna fråga skall bli annorlunda nästa år. Jag kan försäkra honom att så inte blir fallet. Vi tycker att detta är en mycket allvarlig fråga, och jag är litet förvånad över herr Brandts sätt att föra utskottets talan i detta sammanhang.

När jag säger att man inte bör betrakta utgifter som en person har för allmännyttiga ändamål såsom levnads-kostnader, så anser herr Brandt att jag försöker göra mig löjlig över ett sådant betraktelsesätt. Det gör jag visst inte. Jag anser att detta är ett allvarligt ämne, som också bör behandlas med allvar.

Herr Brandt anser att han är i gott sällskap, eftersom även skattelagssakkunniga har invändningar att göra. Jag

känner till det. Men vi får komma ihåg, att skattelagssakkunniga inte uteslöt möjligheten till avdragsrätt — de anvisade t. o. m. vissa vägar för avdrag — men de hyste en del betänkligheter mot saken. En av dessa betänkligheter var, att om denna avdragsrätt infördes så skulle vissa människor med höga inkomster bli utsatta för påtryckningar från ideella organisationer att öka sina bidrag. Det ansåg skattelagssakkunniga vara en nackdel. Jag anser det tvärtom vara en fördel. Meningen med detta system är ju inte att man skall bereda skattelättnader för folk som ger bidrag till allmännyttiga ändamål, utan meningen är att göra det möjligt för dessa människor att öka sina bidrag till de allmännyttiga ändamålen. Det är detta som är det viktiga när vi nu ser att staten inte kan öka sina anslag till dessa ändamål. Jag är säker på att herr Brandt liksom de flesta andra i denna kammare anser att det finns många ändamål som det verkligen vore värt att stödja. Men man tvingas att gå upp här i talarstolen och hänvisa till att man av statsfinansiella skäl inte kan tillstyrka förslag om bidrag. När vi nu anvisar en väg som gör det möjligt att ge ökat bidrag till dessa allmännyttiga ändamål, tycker jag att man inte bör avvisa förslaget om en utredning av denna fråga. Därför anser jag att alla kammarens ledamöter oavsett partitillhörighet — uppriktigt sagt tycker jag inte att detta är en partipolitisk fråga — skulle kunna rösta för reservationen.

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt är förvånad över att folk inte kan ge gåvor utan att begära skattebefrielse. Herr Brandt borde veta att inte minst medlemmarna i de frikyrkliga sammanslutningarna här i landet offerar hundratusentals för att inte säga miljontals kronor på sin verksamhet utan att få någon som helst skattebefrielse. Detta gör man och kom-

Rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

mer man att göra trots den socialdemokratiska negativismen.

Den utredning som vi hemställer om skulle gälla ett maximerat avdragsbelopp. Med de belopp som skulle kunna komma i fråga bedriver man ingen kristen eller humanitär verksamhet — var så säker! Enligt OECD har vi här i landet världens hårdaste skattetryck. Naturligtvis slår detta igenom inte minst hos de vanliga enkla människor som till stor del utgör frikyrkornas och dessa andra organisationers medlemmar. Därför skulle en sådan här avdragsrätt, medföra en välkommen lättnad, och regeringen skulle få färre uppvaktningar från dessa organisationer, eftersom de lättare skulle kunna klara sina ekonomiska engagemang.

Så bara ett par ord om partidisciplinen. Jag menade att det finns frikyrkliga socialdemokratiska riksdagsmän, som anser det vara viktigare att lojalt följa partilinjén än att föra samfundsmedlemmarnas talan; de är mer socialdemokrater än frikyrkomän.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! När jag talade om löjligheter, så var det därför att jag fattade herr Gustafson i Göteborg så att han gjorde sig löjlig över mig därför att jag sade att detta var levnadskostnader. Jag vidhåller det. Man har rätt att göra avdrag för omkostnader för inkomster- nas förvärvande, men hur man i övrigt använder inkomsterna ligger helt enkelt vid sidan av skattelagstiftningen — den delen är levnadskostnader. Ger man bort en gåva så är det en levnadskostnad — den saken är väl ganska uppenbar.

Skattelagssakkunniga har uttalat — jag citerar ur bevillningsutskottets förevarande betänkande — »att enbart den omständigheten att ändamålen är behjärtansvärda och att institutionerna behöver stöd ej utgör skäl för avdragsrätt vid beskattningen. Det kan vid förut-sättningslöst övervägande befinnas

lämpligare att understöd ges i annan form, om understöd från det allmännas sida över huvud taget anses böra ifrågakomma.»

Herr talman! Mer skall jag inte delta i debatten. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Som motionär vill jag — för vilken gång i ordningen minns jag inte men detta kommer väl i alla fall att bli den sista — säga några ord i den fråga som behandlas i utskotts-betänkandet. Frågan har varit före vid ett otal riksdagar, senast 1966 och 1967. Vid dessa tillstyrkte utskottet yrkandet om en skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i ärendet.

Det är riktigt som har sagts att det inte råder några delade meningar om värdet och nyttan av det arbete, som utförs både inom och utom vårt land av olika humanitära, kulturella, religiösa och vetenskapliga organisationer. Om värdet av detta arbete på skilda områden behöver man alltså inte diskutera. Men om vägarna för att ekonomiskt främja detta arbete går meningarna isär — det har herr Brandt rätt i.

Vi motionärer och många andra har den uppfattningen att riksdagen bör lagstifta om införande av rätt för fysiska personer till avdrag vid den statliga inkomstbeskattningen upp till en viss maximigräns. Det gäller alltså gåvor till u-hjälp och andra uppenbart allmännyttiga ändamål.

Jag har den uppfattningen att denna fråga hör till de spörsmål som kommer att leva och göra sig påminna tills de blivit lösta på ett ur vår synpunkt tillfredsställande sätt. Jag börjar ju som herr talmannen vet höra till de gamla i denna kammare och jag minns vad herr Adolv Olsson i Gävle sade i debatten 1955 när detta spörsmål var före. Hans ord föll ungefär så här: Den springande punkten i detta sammanhang är inte de små gåvor som det kan

Rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

vara fråga om, utan det är risken för att vi öppnar vägen för ett avhändande av stora skatteobjekt. Kan man finna en väg där dessa risker uteslutes skall jag inte ställa mig omöjlig till att i detta sammanhang medverka till en lösning. Vi som lyssnade fann herr Adolv Ols-sons ord resonabla och har sökt att finna en sådan väg som han förordade. Vi har därför föreslagit ett maximibelopp på t. ex. 1 000 kronor. Den först-älsens milda ande som från Adolv Ols-sons sida svävade över denna fråga har knappast funnit något fäste bland hans partikamrater i bevillningsutskottet sedan han lämnade riksdagen. Jag beklagar det. Jag vet att man kan se denna fråga från olika principiella synpunkter. Jag vill visst inte säga att de som hävdar en annan uppfattning är totalt främmande för all saklig behandling av frågan. Det vore både dumt och oriktigt att säga det. Men jag tycker att man inte behöver låsa fast sig så fruktansvärt vid en princip att man inte kan tänka sig en ändring, om det finns verkligt bärande sakskaäl för att ändra sig.

Det är ju, som herr Gustafson i Göteborg sagt här förut, inte fråga om att någon skall kunna tillskansa sig förmåner, utan det gäller att man skall få möjlighet att ge ännu mer än för närvarande. De ideella organisationerna utgör, skulle man väl kunna säga, ett värdefullt komplement till samhällets egna institutioner. Det borde därför kunna anses vara ett direkt samhällsin-teresse att statsmakterna sökte stimulera till att människor ännu mera stödde och offrade frivilligt till ideell verksamhet. Det växande behovet i u-länderna är vi vakna för, men den ekonomiska ökningen av bidragen till denna verksamhet från samhällets sida är inte något att yvas över. Som skäl för den långsamma ökningen åberopar man finanssiella, organisatoriska personella och administrativa svårigheter. Jag skall inte gå in på bärigheten i dessa skäl. Men att t. ex. missionens arbete i u-länderna på skolans och sjukvårdens

område — även sedan de inhemska kyrkorna fått ansvaret för verksamheten — är betydande och behoven skriande, vet ju alla som lever med i detta arbete.

Förr gjorde man i debatten gällande att det skulle föra med sig en hel del krångel vid taxeringen om man bifölle vårt yrkande. Det skälet för avslag har inte anförts de senare åren. Till en del tas de upp i utskottets utlåtande i år. I stället har man velat lösa frågan genom att låta eventuella bidrag gå över budgeten, alltså genom direkta statsbidrag. Jag vill i det sammanhanget, herr talman, säga att jag alltid varit tveksam inför bidragslinjen över budgeten, men jag kan å andra sidan inte förstå att bidragslinjen skulle behöva utesluta avdragslinjen. Jag har svårt att förstå varför utskottet inte ens velat gå med på en utredning.

Utskottet har, tycker jag, haft mycket svårt att argumentera bort det faktum att många länder i Europa har infört avdragsregler vid beskattningen just efter de linjer vi förordat. Jag har inte kunnat finna att t. ex. Danmark har så avvikande skatteregler att man för-denskull måste underkänna lagstiftningen där som ett till efterföljd man-nande exempel. Det intressanta i detta sammanhang är för resten, herr talman, att det var en socialdemokratisk dansk regering som tog initiativet till den lag som tillåter rätt till avdrag vid beskattning för gåvor givna till de ändamål det här är fråga om. Jag har inte heller från något parti i Danmark hört, att man ansett det fattade beslutet vara ett misstag. Tvärtom vandrar man vidare på den inslagna vägen. Jag yrkar bifall till reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.

I detta anförande instämde herrar *Hamrin* i Jönköping (fp), *Eriksson* i Bäckmora (cp) och *Jonsson* (fp).

Herr JOHANSSON i Skärstad (cp):

Herr talman! Det är ett omfattande arbete som utförs på frivillighetens väg i vårt land, och kanske borde det ägnas

Beskattningen av inkomst från grus-, torv- eller lertäkt

mer uppmärksamhet. Det är en ovärderlig tillgång att det finns människor som frivilligt satsar tid och medel för att tjäna sina medmänniskor och därmed samhället. Denna anda och dessa initiativ utgör en tillgång i och för vår demokrati som vi inte har råd att avvara. Därför anser vi det vara statens plikt, inte att försvåra, utan att stödja och stimulera.

U-hjälpen har poängterats i debatten och frivilliginsatsen har härvidlag varit och är enastående. Den frivilliga insatsen på det kulturella, ideella, religiösa och humanitära området betyder oerhört mycket för vårt land. Det arbete som utförs frivilligt bland vår ungdom kan inte nog uppskattas. Därtill kommer det som frivilligt görs för dem som misslyckats och behöver samhällets vård. Vad skulle det kosta staten att utföra detta arbete? Om vi avhänder oss den tillgång som frivilliginsatsen utgör, kommer det att kosta staten mer att utföra detta arbete än det kostar att tillmötesgå motionärernas och reservanternas önskemål.

Det skulle vara intressant att få veta vad broderskapsrörelsens representanter tycker och tänker. Det finns säkert många broderskapare i vårt land som gärna skulle vilja stödja reservationen i dag. Vilka vägar som är bäst får en kommande utredning ta ställning till. Jag ber bara att få hänvisa till de alternativ som anges i motionerna I: 639 och II: 597.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid votering i anledning varav efter given varsel följande vote-

ringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i mom. A) i utskottets betänkande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 108 ja och 99 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14

Beskattningen av inkomst från grus-, torv- eller lertäkt

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 31, med anledning av motioner rörande beskattningen av inkomst från grus-, torv- eller lertäkt.

I de likalydande motionerna I: 258 av herrar *Brundin* och *Strandberg* samt II: 330 av fru *Sundberg m. fl.* hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde förslag till sådan ändring av kommunalskattelagen att markägare eller annan som hade intäkt av grus-, torv- eller lertäkt finge avsätta viss del av intäkten till ett s. k. återställningskonto utformat i enlighet med

Beskattningen av inkomst från grus-, torv- eller lertäkt

de principer som framförts i motionerna.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte avslå motionerna I: 258 och II: 330, i vad de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört.

Reservation hade avgivits av herrar *Yngve Nilsson, Gösta Jacobsson* och *Lothigius* (samtliga h), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 258 och II: 330 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till sådan ändring av kommunalskattelagen att markägare eller annan som hade intäkt av grus-, torv- eller lertäkt finge avsätta viss del av intäkten till ett s. k. återställningskonto i enlighet med de principer som framförts i motionerna.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **LOTHIGIUS** (h):

Herr talman! Denna fråga är av mera materiell karaktär än den föregående men berör ungefär samma sak, nämligen rätten att göra avdrag. Vad motionärer och reservanter i detta fall vill är att medel från intäkter av grus-, torv- eller lertäkt skall få avsättas till en återställningsfond, där medlen skall kunna användas av exploatören för att snygga upp och återge marken eller området ett ur miljösynpunkt tilltalande utseende. Det sättet anser vi vara det minst krångliga och mest effektiva för att få till stånd det restaureringsarbete som vi alla önskar på detta område. Genom möjlighet till avsättning till en sådan fond och avdrag för det som åtgår till återställningsarbetet stimuleras också innehavarna av sådana täkter att omedelbart medverka till ett dylikt återställningsarbete.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till den reservation som avgivits vid bevillningsutskottets förevärande betänkande.

Herr **ANDERSSON** i Essvik (s):

Herr talman! Motionärerna har påpekat att exploatör av grustäkt har skyldighet att utföra vissa återställningsarbeten samt att det arbetet ofta verkställs sedan exploateringen är avslutad. På grund härav anser motionärerna det vara riktigt att exploatören får rätt att under den tid verksamheten pågår avsätta viss del av inkomsten till en fond för att täcka kostnaderna för återställningsarbetet. Högerens representanter i utskottet har, som herr Lothigius anfört, reserverat sig för bifall till motionerna.

I bevillningsutskottets betänkande redovisas två förhandsbesked från riksskattenämnden, i vilka nämnden förklarat de sökande icke vara berättigade till avdrag för avsättning för täckande av framtida kostnader. Ingetdera av de båda fallen är dock av sådan art att man med säkerhet kan påstå att det är normgivande. Något regeringsrättsavgörande föreligger heller inte. Frågan om avdrag för framtida kostnader bedöms dock av regeringsrätten restriktivt. Skattskyldig skall kunna visa att åtagandet medför betydande framtida utgifter.

Utskottet har anfört att i en rationellt driven täktverksamhet utföres en stor del av återställningsarbetena medan uttagen pågår. Om en exploatör kan visa att han får betydande utgifter efter det att arbetena är avslutade är det inte uteslutet, att regeringsrätten kommer att anse vederbörande berättigad att göra avsättningar med skäligt belopp för att täcka den framtida kostnaden. Jag skall slutligen erinra om att skattskyldig enligt förordningen om rätt till förlustutjämning har möjlighet att åtnjuta avdrag för tidigare åsamkad förlust.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner

Förfarandet vid bodelning i anledning av hem- och äktenskapsskillnad

dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 15**Förfarandet vid bodelning i anledning av hem- och äktenskapsskillnad**

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av motioner angående förfarandet vid bodelning i anledning av hem- och äktenskapsskillnad.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! Vid första lagutskottets utlåtande nr 22 är fogad en blank reservation av fröken Mattson, som i första kammaren väckt en motion lika lydande med en motion av herr Bergman och mig i denna kammare. I dessa motioner har frågan om förfarandet vid bodelning i anledning av hemskillnad och äktenskapsskillnad aktualiserats.

Det förhåller sig ju så på äktenskapsrättens område att parterna är berättigade till fri rättegång i samband med skilsmässa. Denna rätt är emellertid begränsad till själva äktenskapsskillnaden och gäller ej t. ex. bodelning i samband med ett tvångsskifte. För denna bodelning förordnas en särskild skiftesman, men tyvärr har denne inte alltid juridisk erfarenhet eller kunnighet. Denne skiftesman skall framlägga förslag till bodelning om makarna inte frivilligt kommer överens härom.

Även om parternas bo inte är särskilt omfattande, kan det vara juridiskt besvärligt att på ett rättvist sätt genomföra bodelningen. Oftast förekommer svårigheter när det gäller bostaden, speciellt om det är fråga om ett eget hem eller en s. k. insatslägenhet. Kostnaderna för bodelningsförrättningen, liksom för den eventuella juridiska

hjälp parterna måste anlita för att hävda sin rätt, får dessa själva stå för.

Detta förhållande har fått till följd att parter i små ekonomiska omständigheter inte har möjlighet att rättsligt pröva förfarandet vid bodelningen. Inte alltid kan man heller få tag i en lämplig skiftesman, eftersom denne kan riskera att ej erhålla ersättning för sitt arbete om parterna saknar ekonomiska tillgångar.

Detta såväl ur rättssäkerhetssynpunkt som ur social rättvisesynpunkt otillfredsställande förhållande är bakgrunden till att frågan motionsvägen har aktualiserats av oss. I motionerna har vi hänvisat till att man såväl i Danmark som i Norge har ett annat system, där bodelningen i de fall parterna ej kommer överens förrättas av en särskild skiftesrätt, som kostnadsfritt löser frågan om parternas bodelning, varvid således ett rättsligt förfarande garanteras.

De remissinstanser som tillfrågats har ställt sig tveksamma till förslaget om inrättande av en särskild skiftesrätt här i Sverige, bl. a. av organisatoriska skäl. Stockholms stads rätts-hjälpsanstalt, som väl är den remissinstans som främst mött dessa problem, skriver emellertid: »Rätts-hjälpsanstalten delar motionärernas uppfattning att ett bodelningsförfarande inför skiftesrätt skulle kunna innebära en lösning av berörda problem.» Men även om remissinstanserna i övrigt alltså varit tveksamma har de delat vår uppfattning att nuvarande system, som innebär att ekonomiskt mindre bemedlade ställs i ett sämre läge än ekonomiskt väl-situerade, att förhållandena skiftar i olika delar av landet och att utländska medborgare som vistas i vårt land i detta avseende är bättre ställda än svenska medborgare, inte är acceptabelt. Den uppfattningen delas alltså av samtliga remissinstanser. Remissinstanserna har genomgående förordnat en utvidgning av möjligheterna för mindre bemedla-

En fast organisation för offentlig försvarare i brottmål

de att erhålla fri rättegång även vid själva bodelningen i samband med ett tvångsskifte. Att få till stånd en sådan ordning har också varit huvudsyftet med vår motion; förslaget om en särskild skiftesrätt skall alltså sättas in i detta sammanhang.

Även utskottet synes dela vår och remissinstansernas syn på själva grundfrågan, eftersom det i utskottsutlåtandet heter att »olägenheter utan tvivel föreligger i vissa avseenden; bl. a. är det otillfredsställande att ersättningsmöjligheterna växlar i olika delar av landet». Det är därför svårt att förstå att utskottet inte tillstyrkt motionerna, i vilka det ju hemställts »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära prövning av förfarandet vid tvångsskifte i anledning av hem- eller äktenskapsskillnad». Utskottet uttalar i stället att denna fråga måste bedömas i det större sammanhang som hela rättshjälpsfrågan utgör. Eftersom rättshjälpsfrågan emellertid enligt utskottet faller utom ramen för de väckta motionerna, kan jag bara säga som studenten sade till professorn sedan han kuggats i tentamen: »Jag kommer tillbaka!» Och jag lovar att då, herr talman, aktualisera hela rättshjälpsfrågan. En lösning av de problem som vi tagit upp i motionerna är såväl ett rättssäkerhetskrav som ett socialt rättvisekrav.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Fru LÖFQVIST (s):

Herr talman! Eftersom herr Hugsson inte ställde något yrkande, har jag ingen anledning att i dag ta upp någon debatt i ärendet, särskilt som herr Hugosson lovade att ärendet skall återkomma. Herr Hugosson citerade vidare stora delar av utskottets skrivning, och jag är övertygad om att herr Hugosson inser att utskottet inte haft möjlighet att ta ställning till den detalj som han pekade på, eftersom frågan faller utom ramen för de väckta motionerna. Jag har ingenting emot att vi på nytt får

diskutera frågan och söka finna en lösning av den i det större sammanhang, som utskottet antytt.

Herr talman! Med det sagda och med hänvisning till de avsnitt av utskottets skrivning, som herr Hugosson citerade, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 16

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av motioner om dels obligatorisk förarplatsförsäkring, dels förarplatsförsäkring för av stat och kommun ägda fordon.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17

En fast organisation för offentlig försvarare i brottmål

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av motion om en fast organisation för offentlig försvarare i brottmål.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Detta ärende rör frågan om offentliga försvarare i brottmål. I egenskap av motionär skall jag be att få säga några ord.

Vi har ett system med offentliga försvarare i brottmål, vilket är bra och riktigt. Det är väl en självklarhet i en rättsstat att envar anklagad skall ha tillgång till fullgod rättshjälp. Jag anser dock att det system vi har är behäftat med vissa brister. Jag skall redogöra för de mest iögonfallande.

Till att börja med vill jag framhålla att det är så att offentlig försvarare i brottmål utses på frivillighetens väg. Man anlitar de advokater som finns.

En fast organisation för offentlig försvarare i brottmål

Jag tror inte att det i stort sett i praktiken har visat sig svårt att få tag i offentliga försvarare, men rent formellt skulle man — eftersom systemet vilar på frivillighetens grund — kunna tänka sig att det någon gång kunde vara omöjligt att skaffa fram någon. Det är principiellt felaktigt att förhållandena är sådana. Det har alltså stundom visat sig svårt att få tag i offentlig försvarare. I exempelvis Norrland är det ibland besvärligt att få medlemmar av Advokat-samfundet som offentliga försvarare.

Vidare är det på det sättet att domstolen avgör om offentlig försvarare skall utses och i så fall vem som skall vara det. Det är naturligtvis inte riktigt bra att samma domstol som sedan skall döma i målet avgör om vederbörande anklagad skall ha tillgång till offentlig försvarare eller inte. Det är inte orimligt att den person som blivit dömd vid domstol och blivit förvägrad att få offentlig försvarare sedan säger sig att han var dömd på förhand, eftersom han inte fick någon offentlig försvarare. Han kan alltså tycka att det gick som det gick av denna anledning. Helt säkert skulle ett sådant antagande vara alldeles ogrundat, men det är otillfredsställande nog att denna misstanke kan uppkomma hos den dömd.

Dessutom avgör alltså domstolen vem som skall utses till offentlig försvarare. Som vi alla vet uppstår fixstjärnor på detta område. Vissa advokater får rykte om sig att kunna mer än andra. De anklagade vill sedan ofta gärna ha dessa som offentliga försvarare även när det gäller relativt bagatellartade förseelser. Detta förvägras vederbörande anklagad i många fall. Det förhållandet att man inte får den advokat man vill ha tas inte sällan till intäkt för att man är dömd mer eller mindre på förhand.

Arvodena för offentliga försvarare uppgår många gånger, vilket är allmänt bekant, till mycket stora belopp. Det kan röra sig om 70 000, 80 000 och ända upp till 100 000 kronor. Jag vill inte

säga att dessa arvoden är oförtjänta, men hos allmänheten, som till sist i regel får betala dessa pengar, vållar dessa stora ersättningar ofta en viss förtroksamhet. Det är inte bra ur rätts-samhällets synpunkt.

Det är också så — vilket framgått av uppgifter i stockholmspressen helt nyligen — att det inom advokatkretsar väcker ett visst missnöje att en del advokater anses favoriserade av domstolarna, som alltså skulle utse offentliga försvarare inom en viss grupp av advokater, medan andra ställs utanför.

Till sist vill jag framhålla, vilket kanske är det allvarligaste felet med det nuvarande systemet, att den anklagade och så småningom dömd blir ersättningsskyldig för det försvar han fått av en offentlig försvarare. Det innebär alltså att den som blivit dömd, kanske till ett frihetsstraff, när han kommer ut och skall återinpassas i samhället blir ansatt av exekutiva myndigheter för att betala de rättegångskostnader som uppstått. Detta strider mot en modern kriminalpolitisk syn som dock — som väl är — har till huvudsyfte att återanpassa den brottslige till ett normalt liv.

Alla dessa brister och olägenheter skulle man — tror vi motionärer — komma ifrån om man hade ett system med statsanställda offentliga försvarare. Vi tycker att det vore naturligt att samhället ställde försvarare till förfogande på samma grunder som man nu ställer åklagare till förfogande. Det ena är lika viktigt som det andra i ett rättssamhälle. Därför borde dessa två funktionärer stå på samma grund. Vi menar alltså att statsverket borde anställa offentliga försvarare, förslagsvis indelade efter samma system som åklagardistriktet. Dessa försvarare skulle avlönas av statsverket, och man skulle sedan inte ta ut några pengar av den anklagade eller dömd.

Motionen har remissbehandlats och blivit föremål för en nedgörande kritik

En fast organisation för offentlig försvarare i brottmål

från de allra flesta håll. Det har till och med i något remissyttrande talats om att motionen är diktaturinspirerad och inte demokratisk. Det har jag väldigt svårt att förstå. Först och främst kan man naturligtvis säga att något gott kan komma även från diktaturländerna och att förslaget inte bör utmönstras enbart av den anledningen att man anser det diktaturinspirerat. Dessutom har jag mycket svårt att förstå att den synen på problemet, att envar anklagad skall ha tillgång till fullgod rättshjälp och att denna skall vara kostnadsfri, skulle vara odemokratisk. Jag tycker tvärtom att det är en i högsta grad demokratisk tanke att en anklagad i en rättsstat skall få rättshjälp kostnadsfritt.

Några remissinstanser har också sagt att det är oriktigt att försvararna skulle vara statsanställda. Dessa uttalanden andas en viss aversion mot statstjänstemän över huvud taget. Man betecknar statstjänstemän som människor som gör ungefär vad de blir tvingade till, som inte kan engagera sig och som inte har någon verklig lust att arbeta med de uppgifter de blir ålagda. Detta är ett mycket orättvist betyg.

Det sägs i något remissyttrande att det vore oriktigt om en offentlig försvarare skulle vara anställd av motparten. Man anser att staten är part i rättegången, vilket är ett synsätt som jag inte vill dela. Jag anser att staten inte är part i någon rättegång. Vid ett brottmål skall staten se till att det ordnas goda förutsättningar för en objektiv rättegång. Det skall finnas funktionärer som sköter detta, åklagare, domare och försvarare. När man säger att det vore oriktigt att en försvarare skulle vara anställd av statsverket, träffar denna kritik också domarkåren, eftersom domarna också är anställda av staten. Nämndemännen är avlönade av staten och skulle i så fall vara anställda av den ena parten. Detta är ett mycket underligt synsätt.

Jag anser inte att något av de argument som av remissinstanserna har anförts mot motionens syften är särskilt tungt vägande. Det är i stor utsträckning tröghetens lag som verkar. Jurister är ett konservativt släkte — på gott och ont. Förslaget är måhända för omstörtande för att man skall kunna acceptera det på en gång.

Herr talman! Även om första lagutskottet inte har velat verka för motionens syften, är jag viss om att tiden kommer att göra det. Därmed skall jag tills vidare vara nöjd.

Fru JOHANSSON (s):

Herr talman! Motionärerna har inte yrkat bifall till motionen, vilket innebär att det inte är nödvändigt att ta upp någon större diskussion beträffande denna fråga.

Det är riktigt, som herr Sjöholm anför, att alla remissinstanser har uttalat sig mot det föreslagna systemet. I motionerna framförs, som herr Sjöholm också har sagt, åtskilliga kritiska synpunkter på den nuvarande ordningen med offentliga försvarare, och ett nytt system med statsanställda försvarare föreslås.

I utskottet anser vi att det system som för närvarande tillämpas är ganska tillfredsställande. Man kan knappast säga att de personer som det här talas om inte har stora möjligheter att få sin sak prövad och att de genom de offentliga försvarare som utses inte har möjlighet att hävda sina synpunkter. Utskottet säger också: »I och för sig erbjuder alltså det av motionärerna föreslagna systemet, såvitt utskottet kunnat finna, icke några fördelar framför det nuvarande vare sig för det allmänna eller för den som behöver bistånd av försvarare.»

Utskottet har också diskuterat motionärernas förslag beträffande statsanställda försvarare och är av den uppfattningen, att det nog ur psykologisk synpunkt kan vara lämpligare och lyck-

Vidgad revisionsplikt för företag

ligare att, såsom systemet nu fungerar, ha tillgång till försvarare vilka genom sin ställning är helt oberoende i förhållande till staten. Jag tror absolut inte att det skulle vara någon risk för att en offentlig försvarare i statlig tjänst av den anledningen skulle lockas att vara partisk, men jag tror som sagt att det rent psykologiskt måste inge den anklagade större trygghetskänsla att veta att han har en försvarare i oberoende ställning i förhållande till myndigheterna.

Utskottet anser sålunda att det inte finns något skäl att för närvarande bifalla motionärernas hemställan. Utskottet föreslår därför att motionen i fråga inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 18**Vidgad revisionsplikt för företag**

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av motioner om vidgad revisionsplikt för företag.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr **LOTHIGIUS** (h):

Herr talman! Sedan hösten 1967 föreligger ett sakkunnigbetänkande med förslag till lag om skyldighet att föra räkenskaper. Enligt förslaget skulle skyldighet att föra räkenskaper åligga förutom vissa juridiska personer envar annan som yrkesmässigt driver självständig rörelse, dock ej den som brukar jordbruksfastighet eller idkar uthyrning av annan fastighet.

Det är mot denna bakgrund som vi har motionerat och föreslagit att man skall göra en utredning om behovet av en vidgad revisionsplikt i Sverige. Det kan tyckas egendomligt att man här

skulle skapa ytterligare krångel på detta område.

Det heter nu att åtal för oaktsamhet och uppsåt kan väckas, därest myndighet vid granskning funnit anledning göra anmälan och icke som nu endast vid betalningsinställelse. Men i och med att man också kommer att införa skärpta straffbestämmelser anser vi det nu vara väsentligt att en ännu större del av den företagsamhet som här kommer i åtanke åläggs denna revisionsplikt.

Man har i Norge haft en sådan revisionsplikt sedan ett tiotal år, och vi tror att denna plikt i stället för att stjälpa företagen utgör en hjälp för dem. Inte minst inom bankinstituten säger man att det föreligger ett stort behov av att kunna överblicka ett företags ställning, varigenom man på ett bättre sätt än hittills kan bedöma dess kreditvärdighet och andra faktorer. Man blir även säkrare på att bedöma företagets möjligheter för framtiden. Det föreligger också vissa strukturförändringsskäl som det finns anledning att framhålla.

Utskottet har avstyrkt motionerna och åberopat de olika remissinstanserna. Det är felaktigt att i utskottsskrivningen säga att remissinstanserna i stort sett varit negativa. Det är bara en remissinstans som klart avstyrkt, nämligen Köpmannaförbundet. De andra fem instanserna har sagt ja, flera ett direkt ja. Jag vill särskilt påpeka det sistnämnda. Jag tror, herr talman, att denna fråga kommer igen till riksdagen. Jag har nu inget yrkande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 19

Föredrogs och lades till handlingarna tredje lagutskottets memorial nr 39, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandlingen av tredje lagut-

Viss omläggning av skördeskadeskyddet

skottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

§ 20

Viss omläggning av skördeskadeskyddet

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 15, i anledning av motioner angående viss omläggning av skördeskadeskyddet.

Sedan utskottets hemställen föredragits yttrade:

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Det kanske kan förefalla litet märkligt att jag begär ordet vid behandlingen av föreliggande utskottsutlåtande, då jag inte är vare sig motionär eller ledamot av utskottet. Även om föreliggande utlåtande ej behandlar administrationskostnaderna för skördeskadeskyddet, anser jag att det finns anledning att ta upp denna fråga, och detta är skälet till att jag har begärt ordet. Det finns därför anledning, herr talman, att närmare penetrera frågan om administrationskostnaderna för skördeskadeskyddet.

Enligt uppgifter som jag fått skulle för budgetåret 1968/69 administrationskostnaderna för skördeuppskattnings, skördeskadeskydd och lantbruksregister uppgå till 7 645 000 kronor. Uppskattningsvis skulle inte mindre än 5 miljoner kronor hänföras till skördeskadeskyddet. På riksplanet har statens jordbruksnämnd vissa kostnader för skördeskadeskyddet i anledning av besvärssärenden m. m. på 10 000—20 000 kronor. På regionplanet har lantbruksnämnderna kostnader på cirka 600 000 kronor per år för samma ändamål. De sammanlagda administrationskostnaderna för skördeskadeskyddet uppgår till över 5,6 miljoner kronor. Denna summa synes alldeles för hög om man tänker på att staten skjuter till 15 miljo-

ner kronor och jordbrukarna själva ungefär samma belopp till skördeskadefonden. Skall administrationskostnaderna verkligen behöva vara så höga?

De dryga kostnaderna för att administrera skördeskadeskyddet bör ge statsmakterna och jordbrukets organisationer anledning att ta sig en funderare på om det inte vore möjligt att ersätta skördeskadeskyddet med låt oss säga ett resultatutjämningskonto kombinerat med ett katastrofskydd.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

I detta anförande instämde herrar *Vigelsbo* och *Eriksson* i Bäckmora (båda cp).

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Anledningen till detta utskottsutlåtande är motionerna I: 705 och II: 905, som jag varit med om att väcka. De frågor som tas upp däri liksom den fråga som herr Börjesson i Falköping tog upp berörs även i jordbruksutskottets utlåtande nr 16.

I motionerna har vi tagit upp dels frågan om vissa tekniska förbättringar av skördeskadeskyddet, dels frågan om utbetalning av skördeskadebidrag och kompletteringar av skördeskadeskyddet — eventuellt, som herr Börjesson i Falköping nämnde, genom en allmän resultatutjämnings.

Beträffande de tekniska förbättringarna har vi i motionen framhållit att oljeväxterna bör bedömas på samma sätt som andra grödor. Skördetekniska nämnden har i det fallet uttalat: »Vid en pågående översyn av tekniken för normskördeberäkningarna prövas möjligheterna att i fortsättningen beakta den årliga skördeökningen även för oljeväxterna.» Man kommer att sträva efter att få lika bedömning, och det är bra.

Vi har också påtalat att områden som blivit utsatta för översvämning för närvarande inte räknas med vid skördeskadeersättning. Skördestatistiska

nämnden har mycket positivt uttalat att även förluster av detta slag borde beaktas i skördeskadeskyddet, och man avser uppenbarligen att ta upp frågan så fort man har möjlighet därtill.

De obesådda arealerna har vissa år haft stor negativ betydelse, eftersom man inte fått räkna med dem i skyddet. Skördestatistiska nämnden har för avsikt att vid den pågående utredningen försöka rätta till det missförhållandet.

Vi har också tagit upp normskördeberäkningen, som hör till det viktigaste inom skyddets ram. En undersökning i syfte att effektivisera tekniken för att få en rättvisare bedömning av normskördarna pågår för närvarande.

Vad vi kanske framför allt velat framföra genom vår motion är uppfattningen, att skördeuppskattningsområdena bättre bör anpassas till de geografiska betingelserna. Det visade sig nämligen i höstas att det i stora delar av Väst-sverige och även i Mellansverige var stora arealer vårsäd som inte kunde bärgas. Dessa arealer låg inom skogsbygden i området, medan slättbygderna inom samma skördeuppskattningsområde fick mycket god skörd — det blev ju i stort sett en mycket god skörd i höstas. Genom att dessa båda delar av området läggs ihop, blir det inget utfall från skördeskadeskyddet trots att man på vissa gårdar i skogsbygden får en mycket dålig skörd. I mitt hemlän, Sörmland, var det ungefär 2 000 ha vårsäd som inte alls kunde bärgas.

Men även i detta fall är vi motionärer tillfredsställda med det svar som vi fått från skördestatistiska nämnden och som jag för övrigt tidigare fått i ett interpellationssvar av jordbruksministern, nämligen att man provisoriskt för detta år håller på att göra beräkningar över hur stora delar av gårdens hela areal som är oskördade och att man kommer att ta nära nog individuell hänsyn till dessa förhållanden för att alltså kunna betala ut ersättningar inom

Viss omläggning av skördeskadeskyddet

skördeskadeskyddets ram. Det tycker jag är ett utomordentligt bra system, och jag hoppas att man kommer att använda det även i fortsättningen. Gör man det, finns det inte så stort behov av den förändring av områdena som vi krävt i motionen, men detta är naturligtvis också en väg som bör prövas, något som man uppenbarligen även avser att göra.

Jag har alltså, herr talman, ingen anledning att gå emot den positiva skrivning som utskottet har presterat genom att peka på vad som är på gång. Vi motionärer kan vara helt tillfredsställda härmed.

Eftersom herr Borejsson i Falköping tog upp också den andra delen av denna fråga, är det kanske tillåtet även för mig att beröra den saken, även om den mer hör samman med den fråga som behandlas i nästa utlåtande — jordbruksutskottets utlåtande nr 16. Det gäller frågan om utbetalning av skördeskadebidragen. Jag vet att även fru Sundberg kommer att behandla den frågan.

Utskottet säger att en »i och för sig angelägen lösning på problemet torde därför få sökas utefter andra vägar». Vilka andra vägar tänker då utskottet på? Vissa andra vägar pekade herr Borejsson på, och riksdagen har redan tidigare i vår behandlat frågan om en allmän öppen resultatutjämning. Den frågan behandlades i bevillningsutskottets betänkande nr 22. Då avstyrkte emellertid socialdemokraterna i bevillningsutskottet förslaget om införandet av en allmän öppen resultatutjämning, förbättrad förlustutjämning, produktionsutjämning, osv. Detta är en möjlighet att lösa frågan, men jag anser att det inte är tillräckligt, ty ofta uppkommer den situationen, att en lantbrukare som har ett familjejordbruk kanske får en obetydlig nettoinkomst eller ingen nettoinkomst alls efter en skördeskada och ändå inte får någon som helst utdelning från skördeskadeskyddet där-

Införande av ett system med skördeskadeförskott

för att självriskén är så pass hög. Den skall i medeltal vara 15,5 procent.

Om vi antar — det är litet »höftade» siffror — att gården är på 100 ha och har ett skördevärde av 2 000 kr. per ha, så blir självriskén 31 000 kr. Om han normalt skulle ha fått en inkomst på 30 000 kr. och hela denna inkomst försvinner, får han ändå inte ut någonting från skördeskadeskyddet. Därför anser jag att skyddet behöver kompletteras på något sätt. En möjlighet är naturligtvis att införa en allmän öppen resultatutjämnning, men en sådan hjälper inte heller de unga lantbrukare som inte har kunnat bygga upp något skydd för framtiden. Därför borde ett skördeförskott komma in i bilden. Man borde, anser jag, kunna återuppliva tanken på de skördeskadelån, som man tidigare hade men som hade den nackdelen att det blev betydande svårigheter för dem som fick ett eller flera lån att klara återbetalningen.

Det var därför man gick ifrån den metoden, och det är därför man kritiserar den. Vi föreslår i stället att man under det år då man verkligen behöver komplettera inkomsten av den dåliga skörden med någon annan inkomst skall kunna få ett lån som kallas för förskott, som man tar upp som inkomst det året och som man i konsekvens därmed får dra av när man senare gör avbetalningen till långivaren. Det systemet skulle kunna hjälpa många, framför allt unga lantbrukare.

Jag är förvånad över att utskottet inte har gått in litet närmare på den frågan; man säger bara att problemen i samband med den inte går att lösa. Man borde väl ändå kunna undersöka möjligheterna att lösa frågan på det sättet.

Jag skall avstå från att ställa något yrkande, eftersom det bara finns en blank reservation att anknypa till. Men jag vill framhålla att det är angeläget och nödvändigt att lösa denna fråga och att vi därför måste komma tillbaka

och återigen försöka få riksdagen att förstå hur angeläget det är att få en lösning till stånd.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 21

Införande av ett system med skördeskadeförskott

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 16, i anledning av motioner angående införande av ett system med skördeskadeförskott.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Fru SUNDBERG (h):

Herr talman! Jordbruksutskottets högerledamöter har på denna punkt avgivit en blank reservation till utlåtandet. Utskottet vill inte bifalla motionsförslaget att skapa ett system som skulle ge jordbrukare möjlighet att få förskott på sin skördeskadeersättning. Herr Hedin har redan framhållit angelägenheten av att någon form av utjämnning kommer till stånd. Vi hörde också herr Börjesson i Falköping tala om resultatutjämnning som ett önskvärt medel för att förhindra, att man ett visst år får skatta såväl för inkomsten av en god skörd som för skördeskadeersättning som betalats ut ett år efter den felslagna skörden. Jag skulle emellertid vilja anlägga ytterligare några synpunkter på denna fråga.

Man talar om skördeskadeförskott. Förskott i allmänhet innebär ju att någonting utbetalas innan det finns juridisk eller annan skyldighet därtill. Nu har våra jordbrukare på grund av ett visst administrativt förfarande vant sig vid att betrakta skördeskadeersättningens utbetalande under året efter det år, på vilket beräkningarna gjorts, som normalt, medan en utbetalning i någon form under det gällande året kallas förskott.

Vi kan se oss omkring. Inom prak-

Införande av ett system med skördeskadeförskott

tiskt taget alla områden utvecklas datatekniken med rasande fart. Också skördestatistiska nämnden använder sig nu av databehandling, ett förfarande som med all säkerhet förbättrar såväl indelningen i skördeskadeområden som skördeskadeberäkningarna, varvid man i hög grad inriktat sig på en effektivisering av hela systemet, en effektivisering som givetvis syftar till att minska skillnaden mellan den verkliga och den beräknade skadan på brukningsenheten. Men det kan väl inte vara inopportunt om man med litet kunskap om vad ett väl utvecklat datatekniskt förfarande kan innebära också när det gäller en tidsmässig effektivisering vågar hoppas på en sådan.

Vi fick när vi tillfrågade representanter för skördestatistiska nämnden beskedet att de använder datateknik just för den form av effektivisering som jag redogjort för. Men däremot ansåg man att man ännu inte gjort någon större tidsvinst. Mig förefaller detta ganska förvånande. Man har ju nämligen infört en obligatorisk skördeskadeanmälan, vilket betyder att man redan under första halvåret får in tillräckligt med material för att programmera uppgifterna från hela vårt lands brukningsenheter. Vi har också när områdesindelningen en gång är fastställd — på den punkten måste det som herr Hedin påtalade också göras förbättringar — möjligheter att med datateknikens hjälp utomordentligt snabbt få fram resultaten. Inte heller behöver utskrivningen ta någon längre tid.

Skördeskadorna har ju förut jämförts med lotterier. Vi kan i dag i tidningarna läsa att vinsterna i penninglotteriet i går för första gången drogs med hjälp av en datamaskin, som skriver ut 180 resultat i sekunden. Om de flesta skördeskadeanmälningarna skulle vara inne den 1 december — jag är medeten om att vad beträffar en sådan gröda som sockerbetor det inte är möjligt att få in anmälningarna till denna tid, men i fråga

om de flesta andra grödor är det möjligt — borde det inte ta mer än ett par dagar för en datamaskin som är väl programmerad att komma fram till utbetalningarna och skriva ut dem. I så fall skulle det inte längre vara fråga om skördeskadeförskott utan om skördeskadeersättning under det löpande kalenderåret.

Frånsett vad jag här har sagt tycker jag att det vore mycket intressant att få den fråga som herr Hedin ställde besvarad, nämligen vad utskottet syftar på när utskottet skriver »andra vägar». Jag var själv med vid behandlingen av denna fråga vid utskottet, men jag fick inte från representanten för skördestatistiska nämnden klart för mig att det skulle finnas några andra vägar. De vägar jag kan tänka mig är att skördestatistiska nämnden använder sig av de tekniska landvinningar som inom andra områden av samhället används med framgång.

Herr talman! Jag har inget yrkande att ställa.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag kan så till vida instämma med de två föregående talarna att man väl kan säga att skördeskadeskyddet ingalunda ännu är fullständigt, utan att det är mycket som brister därvidlag ännu, mycket som bör kompletteras och rättas till. Men vi har ju också en skördestatistisk nämnd som följer denna sak kontinuerligt. Som vi hörde här av herr Hedin har den framlagt en hel del av de förslag som han också hade varit inne på. Det är mycket möjligt att skördestatistiska nämnden så småningom kan komma fram till ett system som möjliggör att även den här frågan på något sätt kan lösas. Vi är ju alla överens om att det inte är bra att ersättningarna som nu är fallet utbetalas ett år för sent.

Av utskottsutlåtandet framgår att denna fråga ingalunda är ny. Den behandlades förra året, och utskottet och riks-

Upprätthållande av jordbruksproduktionen i norra Sverige

dagen ansåg även då att det administrativa problemet är så pass svårt, att man inte kan våga sig på den föreslagna lösningen. Vid bedömningen av saken i år har förhållandet varit detsamma. Utskottet tillkallade en expert från skördestatistiska nämnden som inför utskottet klargjorde hur man ser på frågan, och han kom fram till att det är praktiskt taget omöjligt att nöjaktigt lösa problemet med förskott på skördeska-deersättning. I varje fall föreföll det mig som om utskottets samtliga ledamöter var ganska övertygade om att de praktiska svårigheterna och de administrativa besvärligheterna var så betydande, att det inte är möjligt att välja den föreslagna lösningen.

Både herr Hedin och fru Sundberg frågade vilka »andra vägar» man kan tänka sig och vad utskottet menar härvidlag. Den som var närvarande vid frågans behandling i utskottet torde ha klart uppfattat, att experten framhöll att det skattevägen är möjligt att åstadkomma en lösning, och det är också detta utskottet avser när det anvisat andra vägar. Jag tror för min del att det bör kunna vara möjligt att i någon form skattevägen nå ungefär samma resultat som dem motionärerna eftersträvar. Det är att hoppas att vi så småningom skall kunna finna en lösning efter dessa linjer. Jag tror i varje fall att det kommer att åstadkomma väsentligt mindre krångel och betydligt mindre administrativt besvär än om man skulle gå den väg som motionärerna närmast hade tänkt sig.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 22

Upprätthållande av jordbruksproduktionen i norra Sverige

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 17, i anledning av motioner

angående upprätthållande av jordbruksproduktionen i norra Sverige.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! I Jämtands län är nära 30 procent av den förvärvsarbeteande befolkningen sysselsatt inom jord- och skogsbruk. Räknar man in förädlingsindustrin och direkt service kommer man fram till att nära hälften av befolkningen är helt beroende av förhållandena i dessa näringar. Även i övriga norrlandslän betyder jord- och skogsbruket mer än för genomsnittet i landet.

Det är under dessa förhållanden självklart, att vi norrlänningar hyser starkt intresse för hur det kommer att bli med jordbruket i våra bygder i framtiden. Vi kan inte stillatigande vänta på den s. k. utvecklingsgången.

Riksdagsmajoritetens beslut förra våren om målsättningen för den framtida jordbrukspolitiken innebär att jordbruksproduktionen steg för steg skall krympas så att vi i mitten av 1970-talet skall ha en självförsörjningsgrad på cirka 80 procent. En sådan målsättning verkar kanske inte så farlig så länge man håller sig till allmänna talesätt. Men när man går ner på det praktiska planet och försöker se efter vad målsättningen innebär för olika bygder, då kommer allvaret fram. När därför vi norrlänningar återkommer till dessa problem är det inte för att klaga och begära förmåner, utan därför att vi är allvarligt oroade över framtiden i våra bygder. Vi vet att om inte särskilda åtgärder vidtas, så kommer jordbruksdöden att framför allt drabba oss. Att tro någonting annat är att hänge sig åt önsketänkande.

Lantbruksstyrelsens prognoser, som innebär att endast 1,9 miljoner ha åker skulle bli bestående efter år 1980, förutsätter en mycket stor nedläggning i norrlandslänen. Enligt min uppfattning

Upprätthållande av jordbruksproduktionen i norra Sverige

kommer utglesningen av produktionen att på många håll gå så långt att underlaget för en effektiv förädlingsindustri blir för litet. Därmed faller alla förutsättningar för fortsatt jordbruksproduktion. Detta är ett problem som är alldeles för litet uppmärksammat. På många håll är vi redan nära den gränsen. Problemet tar sig bl. a. uttryck i mycket stora insamlingskostnader för mjölk, en fråga som berörts i en motion som senare skall behandlas.

Allt tal om att lägga om och anpassa produktionen till nya förutsättningar blir löst prat, så länge man inte kan ge konkreta råd om vad som skall göras. Man måste tänka på att för flertalet av dessa jordbruksbygder är alternativen begränsade. Mjölproduktion, baserad på hemmaproducerat grovfoder, är den mest naturliga och konkurrenskraftiga driftsinriktningen.

Fjölårets riksdag uttalade sig för att en betydande jordbruksproduktion även i fortsättningen borde upprätthållas i norra Sverige. Detta är gott och väl. Men utan aktiva åtgärder för att uppfylla denna målsättning blir den enbart en tom fras.

Vi har nu viss erfarenhet av hur den nya rationaliseringspolitiken verkar. Det är tydligt att man i Norrlands inland, där företagen är kombinerade jord- och skogsbruk, kommer att ha mycket små möjligheter att få del av rationaliseringsstödet. Denna politik kommer kanske inte att verka snabbt, men på sikt blir den förlamande. Ingen får stöd för rationaliseringsåtgärder, och ingen vågar själv satsa i bygder som myndigheterna har dödsdömt.

Som jag tidigare sagt är mjölkproduktion den lämpligaste produktionsinriktningen i dessa områden. Jag beklagar därför livligt att riksdagen tidigare har avslagit förslaget om en uppjustering av det extra mjölkpristillägget. Utöver det direkta ekonomiska tillskottet skulle en sådan åtgärd ha haft en god psykologisk effekt. Den skulle

ha visat att riksdagens uttalande om den fortsatta jordbruksproduktionen i Norrland inte bara är en tom fras. Tyvärr innehöll jordbruksministrernas uttalande här i riksdagen, när denna fråga behandlades, vissa formuleringar av vilka det förefaller som om man i departementet överväger en omläggning av stödet.

Inom jordbruket har vi dålig erfarenhet av de senaste reformerna. Omläggningen av småbrukarstödet skulle ju inte innebära någon egentlig försämring men medför ändå för exempelvis många mindre mjölkproducenter ett direkt inkomstbortfall. Avgångsvederlaget har inte heller blivit vad som avsågs. Vi vill inte emotse reformer av det extra mjölkpristillägget, som kan verka på samma sätt.

I jordbruksutskottets förevarande utlåtande står det att några omständigheter som talar för att riksdagen nu skulle vidta någon åtgärd inte har förebragts. Till det vill jag emellertid säga att den arbetsmarknadssituation som har förelagat i vinter och som enligt de flestas bedömning kommer att bestå även nästa år är en omständighet som borde mana till försiktighet vid genomdrivandet av fjölårets riksdagsbeslut om jordbrukspolitiken. I Norrland är genomsnittsåldern bland jordbrukarna ännu högre än i övriga delar av landet, och jag menar att det på lång sikt försämrade arbetsmarknadsläget för äldre arbetskraft är en omständighet som har tillkommit efter fjölårets beslut. I varje fall har myndigheternas och regeringens *insikt* om den äldre arbetskraftens svåra situation tillkommit.

I motionerna har vi omnämnt behovet av att man vid tillämpningen av jordbrukspolitiken anlägger en helhetsyn, där näringslivets och bygdens samtliga intressen beaktas. Det innebär att stor hänsyn måste tas till natur- och landskapsvärden.

Tyvärr tycks det ännu vara svårt att få regeringen att acceptera att en så-

Upprätthållande av jordbruksproduktionen i norra Sverige

dan helhetssyn måste anläggas. Man vill lösa en fråga i taget. Förr eller senare måste dock ögonen öppnas även för detta. Vi norrlänningar hoppas att ögonen skall öppnas härför innan det är för sent — innan jordbruksdöden gått så långt att de många bygdernas liv inte kan räddas.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande.

Herr ELIASSON i Moholm (h):

Herr talman! Vi har från borgerligt håll vid förevarande utskottsutlåtande fogat ett särskilt yttrande, som står i överensstämmelse med den mening vi föregående år uttalade i samband med att den nya jordbrukspolitiken antogs. Jag vill slå fast att det måste vara en felaktig målsättning att, såsom majoriteten då gjorde, uttala att man skulle komma ned till en 80-procentig försörjningsgrad. Detta är ju i mycket stor utsträckning beroende av vilken produktionsinriktning jordbruket kommer att få. Jag tror att det hade varit riktigare att följa det förslag som vi lade fram, nämligen att det inte skulle sättas någon bestämd gräns. Det skulle inte göras något dogmatiskt uttalande om att jordbruksproduktionen skulle sänkas.

Alla vet att en av anledningarna till att regeringen och inte minst utredningen band sig för denna målsättning var att vi vid det tillfället befann oss i ett arbetsmarknadsläge, där man ropade efter arbetskraft. Några skickliga statistiker hade räknat ut att arbetskraft mycket snabbt skulle ställas till förfogande om jordbruket kunde minskas ned. Nu går denna minskning mycket snabbt, men det finns inte arbetstillfällen för dem som friställs. Vi kan dessutom konstatera att den arbetskraft det här gäller inte är sådan som industrin vill ha. Jag tror att man härvidlag i framtiden kommer att behöva ändra sina bedömningar.

Det har å andra sidan sagts att den antagna målsättningen skulle påverka

rationaliseringen. Jag vågar, herr talman, påstå att rationaliseringen inom svenskt jordbruk även härförutan skulle komma att fortgå mycket snabbt. Den kommer inte att stimuleras av den jordbrukspolitik som vi beslöt föregående år. Den kanske i stället inte kommer att ske så snabbt — av det skälet att man från regeringens sida inte i tillräcklig utsträckning ställer pengar till förfogande.

Det finns en vilja hos jordbrukarna att rationalisera. Det är kravet på pengar, och det är kreditramarna som i dag i mycket stor utsträckning lägger hinder i vägen. Om det tillåts mig att här göra en parentes, vill jag säga att det ju också kan tänkas att man, med tanke på de nya synpunkter som anläggs på naturvården och den brist på bostäder som råder, behöver ompröva beslutet.

Det kan slutligen, herr talman, inte vara i linje med en riktig målsättning för en näring att statsmakten ständigt talar om att »det viktigaste ni skall göra är att minska produktionen». Jordbruket liksom varje annan näring befinner sig i en ständig utveckling. Vi skall inte ha några dogmatiska lösningar, men vi skall väl följa med under anpassning. Det är nödvändigt.

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Larsson i Norderön sade att han var oroad för framtiden. Jag kan inte säga att jag hyser någon särskilt stor oro när det gäller jordbrukets framtid. Biologiskt sett har väl herr Larsson en något längre framtid att sörja för än jag, men det spørsmålet kan vi ställa åt sidan.

När herr Larsson och andra talare speciellt uppehåller sig vid det norrländska jordbruket, vill jag erinra om att vi dock även i Norrlands inland har områden där jordmånen är jämförbar med både Östergötlands jordar och de bättre skånejordarna, även om vi har ett betydligt hårdare klimat. I dessa områden pågår rationaliseringsverk-

Anslag till mjölktransporter inom glesbygdsområden

samhet. Den som är engagerad i lantbruksnämndernas arbete blir imponerad av den optimism som man möter hos de unga jordbrukare som nu håller på att rationalisera.

Det är alldeles uppenbart att vi har bygder både i inlandet och långt nedåt kusten som inte har naturliga betingelser för jordbruk med moderna metoder. Hur har dessa bygder uppkommit? Långt tillbaka i tiden slog sig våra förfäder ned där. Det kanske fanns mycket ripor att snara, de grävde älggropar och fångade fisk, och sedan började de hacka ned några korn mellan stenarna. Vi skall inte inbilla oss att sådan mark kan sättas i skick att brukas med moderna metoder. Det är en utopi, som vi måste lämna åt sidan. Det må kännas vemodigt när en bygd dör ut, men där det inte finns betingelser för fortsatt verksamhet på detta område, får man ta konsekvenserna och tänka på att denna bygd har fyllt en viktig uppgift under en gången epok i vår historia, och så får man vara tacksam för det.

Det talas här om att det nuvarande arbetsmarknadsläget inte är sådant, att vi kan fullfölja de beslut som vi vid fjolårets riksdag fattade i ganska stor enighet. Men, mina damer och herrar, vi kan i fridens namn inte justera den framtida jordbrukspolitiken efter modets växlingar ungefär som damernas kjollängd! Det är en hopplös utgångspunkt. Har vi i allra största enighet dragit upp riktlinjer, efter vilka vi skall rationalisera det svenska jordbruket och göra det möjligt att ge de ungdomar som nu träder till att få en draglig utkomst, får vi allt försöka hålla fast vid dem.

Herr talman! Vi skulle kunna föra en stor principdebatt enbart kring de väckta motionerna, men jag nöjer mig med att anföra dessa synpunkter och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Med detta anförande, under vilket herr andre vice talmannen övertog led-

ningen av förhandlingarna, var överläggningen slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 23

Anslag till mjölktransporter inom glesbygdsområden

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 18, i anledning av motioner angående anslag till mjölktransporter inom glesbygdsområden.

I motionen II: 360 av herr *Larsson* i Umeå hade hemställts att riksdagen måtte besluta att under nionde huvudtiteln uppföra ett anslag om 2 milj. kr. som ställdes till mejeriföreningarnas disposition att användas för mjölktransporter för icke lönsamma transporter inom glesbygdsområden.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte lämna motionen II: 360 utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Skärman* (fp), *Karl-Erik Eriksson* (fp), *Wikberg* (cp), *Nilsson* i Lönsboda (fp), *Persson* i Heden (cp), *Berndtsson* (fp) och *Larsson* i Norderön (cp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionen II: 360 till Bidrag till vissa mjölktransporter för budgetåret 1968/69 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kr.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Lönsboda (fp):

Herr talman! I förevarande utskottsutlåtande behandlas en av herr *Larsson* i Umeå väckt motion, II: 360, om anslag till mjölktransporter inom glesbygdsområden. På grund av den omfattande utflyttningen från landsbygden uppkommer allt fler svårartade problem för de kvarboende. Bland annat fördyras transporterna av mjölk från producent till mejeri betydligt på grund

Anslag till mjölktransporter inom glesbygdsområden

av det minskade trafikunderlaget, och på många ställen har hämtningen av mjölk från avlägset belägna gårdar helt upphört, eftersom kostnaderna blir för höga. Då utflyttningen pågår blir det fler och fler områden som inte får möjlighet att få mjölken transporterad till mejeriet för rimliga kostnader.

Det är inte endast i de norra delarna av vårt land som dessa svårigheter uppstår, utan förhållandena är likartade även annorstädes där glesbygd finns. I motionen föreslås att ett fraktutjämningsbidrag skall ställas till mejeriförbundets disposition som bidrag till mjölkproducenter som på grund av alltför höga fraktkostnader blivit utestängda från möjligheten att få en lönsam avsättning för sin produktion. Ett utestängande innebär givetvis ett stort avbräck för ifrågavarande jordbrukare — deras arbetsinkomst kommer att sänkas kraftigt. Det är nämligen inte alltid så lätt att övergå till annan produktion och få en likvärdig inkomst. Därtill kommer att dessa brukare i många fall har nått en ganska hög ålder och har svårt att anpassa sin jordbruksdrift efter nya krav.

Såväl Lantbruksförbundet som RLF har tillstyrkt framställningen, medan lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden har ställt sig avvisande, vilket också jordbruksutskottets majoritet gjort.

Folkpartiets och centerpartiets representanter inom utskottet har funnit att ett dylikt anslag till mjölktransporter inom glesbygdsområden är berättigat och i full överensstämmelse med riksdagens uttalade intentioner. Därför har vi till utskottsutlåtandet fogat en reservation, som går ut på bifall till motionen.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen av herr Skårman m. fl.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Anledningen till att jag väckt denna motion är den snabbt

skeende nedläggningen av jordbruken i framför allt norrlandslänen. Resultatet av denna nedläggning har blivit att de kvarvarande jordbrukarna inom vissa glesbygdsområden har fått svårt att få avsättning för sin mjölkproduktion.

De människor som flyttar sist är i allmänhet äldre arbetskraft. Man får räkna med att vissa av dessa människor kommer att bli kvar. De som blir avstängda från mjölktransporterna mister praktiskt taget huvuddelen av sin inkomst. Inkomstunderlaget minskar så att de inte har möjlighet att få den utkomst de behöver för sitt livsuppehälle.

Då det gäller andra glesbygdsproblem har lösningar åstadkommit. Jag tänker då närmast på vad man har gjort för att ordna övriga transporter, framför allt persontransporterna. Man har velat bibehålla busslinjer som har blivit mindre lönsamma på grund av befolkningsuttunnningen. Man har då subventionerat dessa så att trafiken har kunnat upprätthållas. När det gäller en framställd produkt befinner man sig i ungefär samma läge. Transportproblemet bör på något sätt lösas. För dessa människor i glesbygderna är det inte tillräckligt att ha möjlighet att åka buss till och från samhället. För dem är det fullt ut lika angeläget att kunna få avsättning för sina produkter så att de kan nå en hygglig inkomst.

Frågan är då vad de skall kunna göra om de tvingas lägga ned mjölkproduktionen. Utskottet framhåller att de bör ändra produktionsinriktningen och gå in för en annan produktion, alltså inte mjölk. Det är mycket lätt att säga så, men för dessa människor, som i regel befinner sig i hög ålder, är det inte lätt att utan vidare ändra en gammal invand produktionsinriktning. Dessutom krävs en kapitalinvestering, om man skall lägga om driften av jordbruket för att nå lönsamhet på annat sätt. Det kan väl antagas att dessa jordbruk kommer att försvinna med inne-

Anslag till mjölktransporter inom glesbygdsmråden

havarna. Det är inte antagligt att några nya jordbrukare slår sig ned på dessa gårdar. De äldre får driva dem så länge de orkar. Det är väl ändå fel att tro, att de äldre jordbrukarna skulle vilja göra kapitalinvesteringar för att ändra driften för det fåtal år som det kan röra sig om. Utskottets uttalande vittnar om dålig förståelse för rådande förhållanden.

Jag har föreslagit ett anslag som skulle kunna fördelas via mejerierna, och jag måste säga att ett bifall till det förslaget medför en ganska rimlig kostnad för samhället. Det vore dessutom en social åtgärd att se till att dessa människor får en tryggad utkomst. Avfolkningen sker snabbt, och tvingar man fram den ännu snabbare riskerar man att det blir skadeverkningar. Under alla förhållanden kommer det att finnas människor i dessa bygder vilka inte kan lämnas åsido utan vidare, och ju mindre underlag desto större kostnader kommer samhället att få. Det är inte bara jordbruksdriften det gäller utan också de serviceanordningar som är nödvändiga. I och med att så många människor flyttar från glesbygderna försvinner också underlaget för de serviceanordningar som man är tvingad att ha, oavsett om det är lönsamt eller inte. Frågan är om inte en sådan lösning som den här föreslagna skulle för samhällets del vara betydligt billigare än de lösningar som annars måste tillgripas. Framför allt är det förmånligt för de människor som har blivit avstängda från mjölktransporter att de kan driva sin näring och få sin utkomst utan att begära stöd på annat sätt.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar Nilsson i Agnäs (h) och Öhvald (fp).

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag förmodar att kammarens ärade ledamöter inte vill ha en

upprepning av den dialog som herr Larsson i Umeå och jag förde en natt strax före påsk. Emellertid är det ett angeläget problem som har förts fram; det råder inte något tvivel om den saken. Jag betvivlar däremot att den ordinerade medicinen är den rätta. Jag skulle tro att en sådan här åtgärd skulle fördröja den omställning som otvivelaktigt tränger sig på.

Föreningsrörelsens livsmedelsindustrier har koncentrerats till allt större företag, och de perifera anläggningarna har lagts ned undan för undan. Det är inte statsmakterna, utan det är den ekonomiska nödvändigheten att förbilliga produktionen och få fram bättre kvaliteter, som har tvingat fram detta. Det är inte främmande för vare sig herr Larsson i Umeå eller reservanterna att den tekniska ledningen inom mejerirörelsen inte är så glad åt de långa mjölktransporterna som nedsätter mjölkens kvalitet, vilket i sin tur nedsätter mejeriprodukternas kvalitet. Detta må beklagas eller inte. Ansatser har dock gjorts till en vettig arbetsfördelning mellan jordbrukare inom de mera centrala jordbruksområdena, även i Norrlands inland, och jordbrukare som är bosatta ute i periferin. De senare uppföder både slaktdjur och livdjur, vilka de mjölkproducerande jordbrukarna i de mera centralt belägna orterna köper tillbaka från de avlägset belägna jordbruken när korna är färdiga att sättas in i produktionen. Detta är enligt min uppfattning en mycket förnuftig arbetsfördelning, ty därigenom minskar den ekonomiska belastning på mejerirörelsen som de långa transporterna utgör.

Vidare bör vi inte glömma att det utgår ett extra mjölkpristillägg som — trots klagomål över att det är alltför blygsamt — ändå till betydande del är ett bidrag till kostnaderna för de långa mjölktransporterna.

Herr talman! Jag tror inte att det finns anledning att dra upp någon stor debatt kring dessa spörsmål, utan jag

Interpellation ang. vissa vägars undantagande från allmänt underhåll

ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Skärman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 131 ja och 73 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 24

Interpellation ang. vissa vägars undantagande från allmänt underhåll

Ordet lämnades på begäran till

Herr PERSSON i Heden (cp), som yttrade:

Herr talman! Enligt beslut av statens vägverks centralförvaltning skall ett stort antal allmänna vägar, därav 39 i Älvsborgs län, undantagas från allmänt underhåll. Beslutet väntas träda i kraft den 1 januari 1969. Därefter får ytterligare ett stort antal vägkilometer helt underhållas av enskilda personer eller enskilda vägsamfälligheter. Detta beslut har fattats utan att man i förväg låtit kommuner, som berörs av denna indragning, lämna yttrande i frågan. Visserligen finns klagorätt, och beslutet vinner ej laga kraft förrän vid årsskiftet, men det borde enligt min mening ha varit en riktig ordning att de berörda kommunerna först fått tillfälle att avge yttrande.

Anledningen till att man på detta sätt drar bort mindre trafikleder från allmänt underhåll och därmed försämrar kommunikationerna för glesbygderna har uppgivits vara att man vill åstadkomma besparingar för staten. Medlen skulle i stället i ökad utsträckning komma sådana vägar till del som har huvudparten av trafiken. Om bilskatterna verkligen fullt ut disponerats för det avsedda ändamålet, skulle medel inte ha saknats. För budgetåret 1968/69 skall enligt statsverkspropositionen avsättas över 600 miljoner kronor av automobilskattemedel till budgetregleringsfonden, och 1,6 miljarder kronor har tidigare disponerats på samma sätt. Motorfordonsskatten har från den 1 januari 1968 höjts med nära nog 50 procent. Medel borde sålunda kunna vara disponibla även för underhåll av de vägar som man nu tänker dra in.

Det kan samtidigt i hög grad ifrågasättas om åtgärden i verkligheten innebär någon besparing. I praktiken blir det ju så, att enskilda får överta de underhållskostnader som det allmänna svarat för tidigare. Detta kan knappast vara en rationell ordning. Säkerligen skulle det vara rationellt att låta vägverket underhålla alla de vägar, som över huvud taget trafikeras av allmän-

Interpellation ang. säkerhetsbestämmelser för lekplatser och lekredskap

heten. Vägverket bör med sina personal- och maskinresurser ha möjlighet att utföra vägunderhållet billigare än enskilda vägföreningar. Det torde inte kunna bestridas att de beslutade indragningarna ytterligare kommer att försämra glesbygdernas redan nu bristfälliga trafikleder och kommunikationer.

Med stöd av vad jag här har anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande fråga:

Vill herr statsrådet — i syfte att förhindra försämring av glesbygdernas kommunikationer — medverka till en omprövning av frågan om indragning av allmänt underhåll av vissa vägar?

Denna anhållan bordlades.

§ 25

Interpellation ang. säkerhetsbestämmelser för lekplatser och lekredskap

Ordet lämnades på begäran till

Fru MARKLUND (vpk), som yttrade:

Herr talman! Kommittén för barns utemiljö har enligt direktiven till huvuduppdrag att lägga fram förslag till anvisningar för planering och projektering av miljön i våra bostadsområden, med hänvisning till barnens utomhusverksamhet. Anvisningar av det slag direktiven förutser är nödvändiga inte minst av det skälet att det hittills inte funnits några anvisningar om lekplatsernas utformning utöver vissa av bostadsstyrelsen stadgade normer om att det bör finnas en lekplats på ett visst antal barn, att den skall vara så och så stor samt att den bör ligga vindskyddad och vara solbelyst ett antal timmar om dagen.

Lekplatsernas utformning i övrigt och frågan om vilka lekredskap som skall användas där har lämnats åt byggherrens och trädgårdsarkitekters person-

liga bedömanden, i vilka de ekonomiska hänsynen spelat en inte obetydlig roll.

De fria ytorna i bostadsområdena planeras alltför ofta främst med beaktande av estetiska synpunkter. Gräsmattorna skall vara vackra att se på, inte till för barn att tumla om på. I stället anläggs sterila, asfalterade planer där slentrianmässigt utvalda lekredskap placeras ut. De ansvariga köper in de vanligaste och billigaste redskapen utan att känna till hur de fungerar eller om de är lämpliga ur säkerhetssynpunkt. Det finns inga säkerhetsbestämmelser och ingen kontroll av den lekutrustning som placeras ut i parkerna och som skall användas i årtal av tusentals lekande barn. Ett aktuellt fall i Kiruna, där en fyraårig flicka var nära att kvävas efter att ha fastnat med kläderna i ett lekredskap och framtida men på grund av lång syrebrist kan befaras, belyser nödvändigheten av att bestämmelser om lekredskapens beskaffenhet ur säkerhetssynpunkt utarbetas.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet fru Odhnoff få ställa följande frågor:

1) Anser statsrådet att kommittén för barns utemiljö också borde granska frågan om säkerhetsbestämmelser för lekplatserna och den utrustning som där används?

2) Avser statsrådet att hos varudeklarationsnämnden hemställa om utarbetande av normer för godkända lekredskap på de allmänna lekplatserna?

Denna anhållan bordlades.

§ 26

Till bordläggning anmäldes bevillningsutskottets betänkande nr 32, med anledning av motioner angående båttrafiken över Öresund, m. m.;

andra lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens ytt-

rante angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1967 vid dess femtioförsta sammanträde fattade beslut;

jordbruksutskottets utlåtande nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m. jämte motioner; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av motioner angående den psykiska folkhälsan,

nr 21, i anledning av motioner angående den psykiska hälsovården,

nr 22, i anledning av motioner om en dokumentationscentral för miljö-
vårdsforskning,

nr 23, i anledning av motioner angående åtgärder för miljö- och naturvård, m. m., om ett miljöpolitiskt samordnings- och handlingsprogram, om en långsiktig planering av miljövärden, om kartläggning av vattentillgångarna, m. m. samt om riktlinjer för en regional miljö-
vård,

nr 24, i anledning av motioner om förbättrade arbetsförhållanden m. m. för de handikappade, och

nr 25, i anledning av motion om införande av professionell fotboll.

§ 27

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelse, nr 117, till Konungen angående val av två riksdagens ombudsmän och två ställföreträdare för riksdagens ombudsmän;

dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 118, för f. d. lagmannen Tor Alfred Bexelius,

nr 119, för justitierådet Carl Ulf Vilhelm Lundvik att vara riksdagens ombudsmän,

nr 120, för hovrättsrådet Gunnar Thyresson och

nr 121, för hovrättsrådet Bror Erik Gustaf Petréén att vara ställföreträdare för riksdagens ombudsmän.

§ 28

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner och skrivelse överlämnats till kammaren:

nr 76, angående överlåtelse av viss staten tillhörig fast egendom m. m.,

nr 78, med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation,

nr 83, angående teknisk och medicinsk utbildning och forskning i Linköping m. m.,

nr 84, angående kostnader för FN-styrkan på Cypern,

nr 88, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.,

nr 89, med förslag till lag om förnyelse av vissa inteckningar för nyttjanderätt, avkomsträtt och servitut, m. m.,

nr 90, angående den framtida dispositionen av vissa s. k. häradsjordar,

nr 93, med förslag till lag om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1970—1974 till försäkringen för tilläggs pension,

nr 94, med förslag till lag om fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotlagen den 25 maj 1962 (nr 256), m. m.,

nr 95, om viss ändring i statens pensionslöneförordning, m. m.,

nr 97, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv,

nr 98, med förslag till lag om upphävande av förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet, m. m.,

nr 102, angående ytterligare svenska bidrag till Internationella utvecklingsfonden (IDA),

nr 103, angående effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.,

nr 106, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § kommunaltjänstemannalagen den 3 juni 1965 (nr 275), m. m.,

nr 112, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 9:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt,

nr 113, angående ytterligare anslag på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68, avseende bidrag till anordnande av barnstugor,

nr 114, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 5 § föräldrabalken, m. m.,

nr 115, med förslag till lag angående ändring i lagen den 10 maj 1929 (nr 77) om trafikförsäkring å motorfordon, m. m.,

nr 116, angående godkännande av 1968 års internationella kaffeavtal,

nr 117, med förslag till lag angående ändring i lagen den 9 april 1965 (nr 94) om polisregister m. m.,

nr 118, angående uppförande av förvaltningsbyggnad i kvarteret Garnisonen i Stockholm,

nr 119, med förslag om viss kreditgaranti åt svensk varvsindustri, samt

nr 120, med förslag till lag om ändring i militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472).

Nämnda propositioner och skrivelse bordlades.

§ 29

Anmäldes följande motioner:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 68, angående ökat statligt stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete, motionerna:

nr 1113, av herr *Bohman m. fl.*,

nr 1114, av herrar *Sjönell* och *Eliason* i Sundborn,

nr 1115, av herr *Wedén m. fl.*, och

nr 1116, av herr *Wedén m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 91, med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m. och om fortsatt giltighet av lagen, m. m., motionen nr 1117, av herr *Svenning m. fl.*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 101, angående långtidsplan för det statliga utvecklingsbiståndet m. m., motionerna:

nr 1118, av herr *Bohman m. fl.*,

nr 1119, av herrar *Hedlund* och *Wedén*,

nr 1120, av herr *Hermansson m. fl.*,

nr 1121, av herr *Nordstrandh*,

nr 1122, av herr *Nordstrandh*,

nr 1123, av fru *Sjövall m. fl.*,

nr 1124, av fru *Sundberg* och herr *Wennerfors*,

nr 1125, av herr *Ullsten*, och

nr 1126, av herr *Werner m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 30

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts sex enkla frågor, nämligen av:

herr *Bergman* (s), till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående befrielse från lagfartsstämpel vid sammanslagning av kommunala eller allmännyttiga bostadsföretag,

herr *Ullsten* (fp), till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående beviljandet av uppehållstillstånd för zigenare,

herr *Ullsten* (fp), till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående en nordisk eller internationell överenskommelse om zigenares uppehållsrätt,

herr *Börjesson* i Falköping (cp), till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående åtgärder för att motverka eventuella amerikanska bojkottaktioner mot svensk export,

herr *Persson* i Heden (cp), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående domänverkets skogsarbeten, och

fru *Marklund* (vpk), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående skyldigheten att arbeta på lördagar vid statliga företag.

§ 31

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 14.31.

In fidem

Sune K. Johansson

Torsdagen den 18 april

Kl. 15.30

§ 1

Svar på fråga ang. befrielse från lag-
fartsstämpel vid sammanslagning av
kommunala eller allmännyttiga bostads-
företag

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr
statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Bergman har frå-
gat mig, om jag vill verka för att be-
frielse från lagfartsstämpel medges, när
kommunala eller allmännyttiga bostads-
företag sammanslås i rationaliserings-
syfte eller ändrar sin juridiska form,
vare sig detta sker i samband med kom-
munsammanslagning eller utan sådant
samband.

Med hänsyn till dessa bostadsföretags
rent allmännyttiga karaktär bör ny
stämpelskatt inte tas ut i de nu angivna
fallen. En förutsättning härför bör vara
att bostadsföretagets ändamål inte änd-
ras. Befrielse bör liksom hittills medges
i sådana fall med tillämpning av den
s. k. nådeparagrafen i stämpelskattför-
ordningen. Regeringen kommer att stäl-
la sig välvillig till ansökningar om så-
dan befrielse.

Vidare anförde

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka
statsrådet och chefen för finansdepar-
tementet för svaret på min fråga.

Såvitt jag kan bedöma innebär svaret
i sak ett tillmötesgående av de önske-
mål som ligger bakom min fråga. Jag
vill nu bara uttrycka den förhoppning-
en, att en undantagsregel beträffande de
fall min fråga avsåg tas in i stämpel-
skatteförordningen, om det av andra
orsaker blir aktuellt att ändra denna.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Svar på fråga ang. studium av kvick-
silverförgiftningar i Japan

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet,
herr statsrådet HOLMQVIST, som ytt-
rade:

Herr talman! Herr Levin har frågat,
om jag har övervägt att låta någon
objektiv svensk eller utländsk veten-
skapsman resa till Japan för att där stu-
dera de omskrivna kvicksilverförgift-
ningarna och de motåtgärder som vid-
tagits.

Statens institut för folkhälsan har an-
hållit att medel ställs till förfogande för
att bekosta resor till Japan för tre fors-
kare som avser att där studera frågan
om kvicksilver i fisk. Ärendet prövas
för närvarande i socialdepartementet.

Jag vill nämna att även Fiskefräm-
jandet anhållit att informationer inför-
skaffas från Japan i kvicksilverfrågan.

Svar på fråga ang. klassificeringssystemet för skolbibliotek

Så har också skett genom ambassadens förmedling.

Vidare anförde:

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Jag tackar herr statsrådet för svaret. Enligt detta har statens institut för folkhälsan anhängit att medel ställs till förfogande för att bekosta resor för tre forskare till Japan. Statsrådet säger också att detta ärende för närvarande prövas i socialdepartementet samt nämner att Fiskefrämjandet har anhängit att informationer införskaffas från Japan i kvicksilverfrågan.

När man nu prövar dessa förslag i departementet, så hoppas jag att det sker i en välvillig anda och att man verkligen anvisar de medel som behövs. Om vi verkligen kan få in några fakta om vad som hänt i Japan, så skulle det vara till stor nytta. Vi skulle då ha *ett* faktaunderlag i åtminstone *ett* avsnitt av kvicksilverdebatten, i vilken man hittills bara har rört sig med obestyrkta antaganden och lösa påståenden.

Vi har aldrig fått någon objektiv redogörelse för vad som egentligen hände i Minamata-bukten i Japan och vad som i verkligheten förosakade de svåra förgiftningarna där och inte heller vilka motåtgärder man vidtagit i Japan. Men faktum är att japanerna alltjämt använder kvicksilver som bekämpningsmedel mot växtsjukdomar i vida högre grad än vad vi någonsin har gjort. Samtidigt bedriver de också forskning av stor omfattning för att söka nå klarhet om i vad mån människor och djur påverkas. Därför tror jag att det kan vara värt en del pengar att låta någon eller några vetenskapsmän studera de åtgärder som vidtagits i Japan, så att vi kan få reda på fakta. Ofta är det en både snabb och billig utväg att ta del av de informationer som man redan fått fram i utlandet.

Jag tror alltså att det för de myndigheter här i landet, som har att besluta om vilka gränsvärden som skall fastställas för förbjuden respektive tillåten

fisk och att fastställa vilka vatten som skall avlysas, vore mycket värdefullt att få reda på fakta om vad som verkligen hänt i Japan. Då skulle myndigheterna ha något att bygga sina beslut på — hittills har de helt fått famla i blindo.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Jag har full förståelse för herr Levins önskmål att vi skall söka få fram så många fakta som möjligt kring de olyckor i Japan som varit orsakade av kvicksilver. Jag nämnde i mitt svar att departementet redan fått in vissa uppgifter via vår beskickning, och jag kan komplettera det med att naturresursutredningen för kort tid sedan också via beskickningens förmedling fått del av det material som nu finns i Japan. Materialet har redovisats i rapporter på japanska, avseende både katastrofen i Minamata och olyckan i Niigata. Niigatarapporten är faktiskt ännu inte publicerad i Japan, men man har varit vänlig nog att tillställa oss materialet. Enbart översättningen av materialet — sammanlagt cirka 400 sidor — drar en kostnad på 5 000 kronor, och framför allt tar det tid att få översättningen gjord. Det är således inte så lätt som man föreställer sig att överflytta iakttagelser som är gjorda i Japan så att materialet blir begripligt och användbart för oss.

Nu kommer frågan, om man skall låta några forskare resa till Japan, att prövas i socialdepartementet. Självfallet kan det vara av visst värde att ett sådant studiebesök görs, men jag tror fortfarande att det största värdet ligger i de rapporter som kommer från vetenskapsmän och myndigheter i Japan.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. klassificeringssystemet för skolbibliotek

Ordet lämnades på begäran till

Svar på fråga ang. klassificeringssystemet för skolbibliotek

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Herr talman! Herr Wennerfors har frågat, om jag anser att det inom skolöverstyrelsen planerade nya klassificeringssystemet för skolbibliotek korresponderar med principen om samordning mellan en kommuns skolbibliotek och folkbibliotek.

Enligt vad jag inhämtat från skolöverstyrelsen kan bakgrunden till den knapphändig formulerade frågan vara det förslag till nytt uppställningssystem för skolans boksamlingar som två lärarförbund överlämnat till skolöverstyrelsen. Vad som föreslås i detta sammanhang är inte ett klassificeringssystem av det slag som används inom biblioteksväsendet utan ett system för uppställning av böckerna i anslutning till ämnena i grundskolans läroplan.

En inom skolöverstyrelsen tillsatt arbetsgrupp sysslar med frågan att inom skolan skapa ett enhetligt system för registrering och information om läromedel. Det nyssnämnda av lärarförbunden utarbetade förslaget ingår i gruppens arbetsmaterial.

Inom överstyrelsen finns vidare en arbetsgrupp för folkbiblioteksfrågan som behandlar frågan om samarbete mellan skola och folkbibliotek. Gruppen väntas framlägga förslag under loppet av innevarande år.

Vidare anförde:

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr utbildningsministern för svaret, i vilket jag har fått bekräftelse på att man inom skolöverstyrelsen utreder frågan om ett nytt system för registrering och katalogisering av läromedel och böcker inom skolbiblioteken. I och för sig är syftet med detta gott, om det innebär att man skall förenkla sökandet efter böcker i skolbiblioteken. Att eleverna känner sig hemmastadda i skolans bibliotek och läromedelsrum är positivt.

Emellertid får ett eventuellt genomförande av ett sådant förslag konsekvenser, som gör mig något betänksam. Det har blivit alltmer vanligt att kommuner sammanför sitt bibliotek med någon skolas för att samla biblioteksresurserna. Detta måste anses vara gynnsamt från läntagarens synpunkt och kanske också från skattebetalarens, eftersom det innebär en besparing och effektivisering. Jag känner bl. a. till två kommuner i Stockholms län, Märsta och Salem, som just nu håller på med planering av en sådan samordning.

Om man skall få ett nytt system i skolbiblioteket och tillämpa det gamla systemet för registrering i kommunbiblioteket, måste man alltså arbeta med två olika system, vilket innebär en komplikation. Det är förstaeligt att man i respektive kommuner blir litet tveksam i sin skolbyggnadsplanering och gärna vill ha besked om huruvida detta förslag verkligen skall genomföras.

Vad som gör mig än mer betänksam är att det redan nu inom biblioteksväsendet i vårt land förekommer olika registreringssystem, varför det nya skulle medföra en ytterligare uppsplittring. Önskemålet om att få ett gemensamt system för registrering och katalogisering inom hela biblioteksväsendet växer sig allt starkare.

Jag vill peka på ännu en komplikation. Det måste vara felaktigt att bygga systemet på läroämnena enligt läroplanen, eftersom denna successivt förändras. Det kan vidare vara svårt för eleverna att först lära sig ett system i skolan och sedan, när de som vuxna skall låna på andra bibliotek, träffa på ett helt nytt system.

Svaret är positivt i det avseendet att det visar, att man även inom skolöverstyrelsen behandlar frågan om samarbetet mellan folkbibliotek och skola. Jag vill emellertid fråga hur beslutsfattandet kommer att ske. Vilken instans kommer att fatta beslut? Kommer förslaget att gå på remiss till exempelvis kom-

Svar på fråga ang. den ökade skuldsättningen i anledning av studiemedelssystemet munförbunden och biblioteksorganisationerna?

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Denna fråga rör mycket tekniska ting. Skolöverstyrelsen vill ha en helhetssyn på problemet om klassificering av läromedel av olika slag. Två förbund — Småskolläraryrket och Läraförbundet — har inlämnat ett förslag om att man skall göra en uppställning efter ämnena i grundskolan i stället för efter en normal metod. Denna framställning har hänvisats till den arbetsgrupp som sysslar med dessa frågor, såsom alltid sker i sådana fall. Det betyder emellertid inte att skolöverstyrelsen planerar att införa detta system. När det kommer ett förslag från två viktiga fackförbund måste man ju pröva det, särskilt som hela denna fråga är föremål för omprövning.

Frågan om på vilken nivå besluten om detta samarbete skall fattas kan jag för dagen inte besvara. Jag föreställer mig emellertid att det inte kommer att bli på departementsnivå.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. den ökade skuldsättningen i anledning av studiemedelssystemet

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet MOBERG, som yttrade:

Herr talman! Herr Nordstrandh har frågat chefen för utbildningsdepartementet, om han kan tänka sig vidta några åtgärder i anledning av att studiemedelssystemet synes ha medfört en ökad skuldsättning för dem som examineras från universitet och högskolor. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

1964 års studiesociala reform innebär att staten tog på sig ansvaret för

finansieringen av bl. a. de universitets- och högskolestuderandes utgifter under studietiden. Studiemedel utgår till samtliga studerande som bedriver sina studier i normal takt och de ges enligt mycket generösa villkor. Som en följd härav har anspråken på studiemedel vuxit kraftigt. För nästa budgetår anvisas över budgeten ca 700 milj. kr. till studiemedel.

Reglerna om återbetalning av studiemedel innebär att återbetalningsskyldigheten anpassats till studiemedelstagnans betalningsförmåga. Den som tillfälligt eller varaktigt får svårt att betala får sålunda uppskov med och i sista hand befrielse helt eller delvis från återbetalningsskyldigheten. Någon bärande kritik mot denna utformning har inte förtsports.

Enligt min mening saknas mot denna bakgrund skäl att göra förändringar i studiemedelssystemet i här berörda avseenden.

Vidare anförde:

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Moberg för svaret. Därav tycks med all önskvärd tydlighet framgå att statsrådet inte är sinnad att företa någon som helst översyn av studiemedelssystemet. Detta synes mig litet egenartat mot bakgrunden av vad regeringschefen lär ha sagt i Lund — det är en farlig stad där man lätt förleds att säga en hel del; jag återkommer emellertid till det.

Först vill jag mycket kortfattat teckna bakgrunden till min fråga. Den är efter vad jag kan finna ganska dyster. Studiemedelssystemet — som jag i och för sig inte vill kritisera — har medfört ökad skuldsättning för dem som examineras från universitet och högskolor. Jag stöder mig härvid på en undersökning av SACO, och jag hoppas att den undersökningen är så tillförlitlig som en sådan bör vara.

Undersökningen visar att andelen

Svar på fråga ang. den ökade skuldsättningen i anledning av studiemedelssystemet

skuldsatta av totalantalet studerande vuxit under senare år; man torde numera kunna räkna med att praktiskt taget varje nyutexaminerad akademiker är skuldsatt. Men det är inte bara antalet skuldsatta utan även de genomsnittliga skuldbeloppen som har ökat — en fördubbling talar man till och med om i denna undersökning. Man vill uppskatta studieskulden för en nyutexaminerad genomsnittsakademiker — om man nu kan tala om en sådan, men statistiskt får man väl göra det — till drygt 20 000 kronor. Den som studerade på 1930-talet tycker kanske inte att det är så mycket, men det är mycket pengar nu också, trots allt. Eftersom beloppet är indexreglerat kommer det dessutom att växa efter hand som inflationen fortskrider; man har inte den förmånen som vi hade på 1930-talet att få betala i andra pengar än man lånat.

Så kommer jag tillbaka till vad jag inledningsvis talade om, nämligen att statsministern i Lund den 14 mars besvarade en fråga om studiemedlens storlek; frågan var bl. a. föranledd av hyreshöjningen på studentbostäderna. I svaret — jag hoppas att jag fått det rätt relaterat — avslöjade herr Erlander att han skulle tillsätta en ny utredning om studiemedlen just med tanke på hyreshöjningen. Nu har det blivit tyst om den saken. Jag vill råda statsrådet Moberg att höra med statsministern om han står fast vid beslutet eller om det bara var ett statsmannaord i rätt tid för att slipa ur det obehagliga grepp som man ibland kan råka hamna i nere i Lund.

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Jag vill råda herr Nordstrandh att läsa svaret på sin fråga. I detta står nämligen mycket tydligt att det nu saknas anledning att förändra studiemedelssystemet i här berörda avseenden, och detta syftar på herr Nordstrandhs fråga. Herr Nordstrandh frågade nämligen, om man kommer att vidta några åtgärder i anledning av att

studieskuldsättningen synes ha ökat. Jag kan inte tolka herr Nordstrandhs fråga på annat sätt än att han i likhet med Svenska Dagbladet och andra konservativa organ tänker att detta skall bli ett argument för det gamla kära förslaget om avskrivningsrätten.

Nej, herr Nordstrandh, vad jag har svarat har inte något som helst samband med vad statsministern sade i Lund. Statsministern tog där upp frågan om studiemedelssystemets utformning som sådan. Han menade att det fanns anledning att nu, när systemet har verkat några år, göra en översyn av det. Departementet kommer också mycket snart att tillsätta en utredning, som skall genomföra den översynen av regelsystemet inom den ram som är angiven i 1965 års beslut.

Herr Nordstrandh menade vidare att det var dystert att studenterna i sådan utsträckning har utnyttjat studiemedelssystemet. Först och främst är alla de som har kommenterat den gjorda undersökningen — i varje fall flertalet av dem — rörande överens om att de siffror som där presenteras är mycket osäkra. En generation som erhöll studiehjälp enligt ett äldre system jämförs med en enda årgång, som har fått studiemedel. Från denna utgångspunkt gör man sedan, såsom även SACO anför, ett *räkneexempel*. Man konstaterar dessutom i debatten kring detta räkneexempel att det är mycket osäkert uppbyggt.

Men även om den bild som tecknats i den aktuella utredningen skulle vara riktig ställer jag frågan, om denna företeelse är så allvarlig. Är den inte i stället ett uttryck för att systemet har varit effektivt och att studenterna upptäckt att det är förmånligt att utnyttja studiemedelssystemet? Att de begagnar sig av de förmåner som staten ställer till deras förfogande kan jag inte finna något dystert i. Det är i stället ett uttryck för att systemet, såsom det är skisserat i propositionen och tillämpas i praktiken, har blivit en succé.

Svar på fråga ang. den ökade skuldsättningen i anledning av studiemedelssystemet

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Beträffande frågan om säkerheten i undersökningen vill jag först säga, att jag redan tidigare antydde att man får vara försiktig vid bedömningen av den, och det vidhåller jag givetvis. Men tendensen — om man kan tala om en sådan — visar väl ändå mot en ökning av skuldsättningen, inte mot en minskning av den, hur man än laborerar med siffrorna. Att studiemedelssystemet i övrigt är bra i många avseenden och att många, som tidigare inte haft möjlighet att studera, kunnat utnyttja det o. s. v. är en sak för sig — det är inte det som det nu gäller. Det finns inte heller någon anledning att tillvita mig Svenska Dagbladets åsikter — jag kan ha dessa åsikter man jag kan också hysa andra.

Jag vill i detta sammanhang understryka att det inte bara är fråga om antalet skuldsatta — det har tillkommit nya studerandekategorier som kanske behövt låna mer än tidigare — utan att också det genomsnittliga skuldbeloppet har ökat.

Allt detta är dock inte så intressant i detta sammanhang. Jag konstaterar att det skall bli en översyn på området. Jag tar verkligen fasta på detta och kan inte tänka mig att en sådan översyn av regelsystemet, såsom herr Moberg sade, skall kunna undgå att gälla flera av de frågor, som skulle kunna dras upp i detta sammanhang, nämligen studiebidragets storlek samt låneandelen och naturligtvis återbetalningen med därmed sammanhängande problem. Jag har inte rekommenderat någon bestämd åtgärd härvidlag. Jag har endast frågat, om man är beredd att ta itu med detta problem. Det synes som om man vore det, och då kan man inte undgå att också komma in på de tyngsta frågorna. Man kan ju inte bara syssla med hyreshöjningen på studentbostäderna och liknande. Och hyreshöjningen är ju ändå detsamma som en ökad skuldsättning — eller hur? Den är ju ingen fördel.

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Jag konstaterar att herr Nordstrandh i detta senaste inlägg helt slöt upp kring min uppfattning att systemet är utmärkt. Det noterar jag med stor tacksamhet.

Sedan vill jag bara upprepa för herr Nordstrandh att den skuldsättning det här gäller verkligen inte är någon vanlig bankskuldsättning. Det är studiemedel, inga vanliga lån som är förbundna med räntebetaling. Studiemedlen är utomordentligt förmånliga pengar som staten ställer till de studerandes förhållande.

Anledningen till den översyn som statsministern talat om är inte, jag upprepar det, SACO:s undersökning om den ökade skuldsättningen, utan att vi tre—fyra år efter reformens genomförande har anledning se över hur systemet fungerat i detalj.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Om avsikten inte är att också ta in de tunga frågorna i översynen, så tillmäter jag den inte stort värde. Jag vill i all ödmjukhet rekommendera att man även ser på de frågorna.

Faktum är ändå att en akademiker i genomsnitt får återbetala 1 000 kronor om året i dagens penningvärde, till dess han har kommit upp i 50 års ålder, och det synes mig vara allvarligt nog.

Jag har sagt, herr Moberg, att studiemedelssystemet kan fungera bra, men jag tycker inte att det fungerar bra om det medför en ökad skuldsättning år för år. Vi måste väl ändå ta itu med det problemet, eller hur? I annat fall kommer många studerande — givetvis inte alla — att hamna i något av samma svåra elände som vi hamnade i som studerade på 1930-talet.

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Nu konstaterar jag att herr Nordstrandh kom tillbaka till sin första ståndpunkt — i frågan till mig — och vill ta upp vad han kallar de tunga

Svar på interpellation ang. det svenska utrikesdepartementets åtgärder för att skapa förutsättningar för förhandlingar om fred i Vietnam

frågorna, nämligen konsekvenserna av en ökad skuldsättning. Herr Nordstrandh målade upp en situation, där morgondagens akademiker befinner sig i samma läge som akademikern på slutet av 1930- och i början på 1940-talet. Det är helt felaktigt. Det system som nu tillämpas och som studenterna utnyttjar har en helt annan innebörd. Vad de unga studenterna nu gör är att de tillvaratar de chanser samhället ger dem att redan under studietiden leva på en hygglig standard. Sedan är systemet så utomordentligt generöst utformat, att om någon under sin yrkesverksamma tid inte kan betala tillbaka pengarna, så slipper han. Avlider han, så slipper familjen alla bekymmer med den skuld som återstår, och vid 65 års ålder avskrivs allt som kan finnas kvar av skulden.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. det svenska utrikesdepartementets åtgärder för att skapa förutsättningar för förhandlingar om fred i Vietnam

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustavsson i Alvesta har i en interpellation frågat mig, huruvida jag vore beredd att lämna en redogörelse för de åtgärder, som det svenska utrikesdepartementet vidtagit för att skapa förutsättningar för förhandlingar om fred i Vietnam i den mån en dylik redogörelse icke försvärrar kontakt mellan parterna.

Jag förstår de motiv som ligger bakom herr Gustavssons interpellation. De senaste veckornas oväntade publicitet kring den svenska aktiviteten i vietnamfrågan samt utvecklingen i världen i övrigt motiverar en önskan från —

jag citerar ur interpellationen — »den svenska riksdagen och det svenska folket» att hållas informerade om regeringens initiativ på det berörda området. I synnerhet när i dagspressen olika uppgifter om skilda svenska åtgärder förekommit kan det vara skäl att lämna en så öppen information som möjligt. Jag måste emellertid understryka att det material det här rör sig om genomgående är av hemlig karaktär och därför i de allra flesta fallen ännu icke kan publiceras. Jag skall emellertid i korthet söka redogöra för händelseförloppet sedan hösten 1965.

1965 var egentligen det år då den svenska opinionen på allvar började intressera sig för vad som hände i Vietnam. I ett förstamajtal i Göteborg berörde jag det skärpta läget. I ett tal i juli 1965 fäste statsrådet Palme uppmärksamheten vid de sociala missförhållanden, som låg till grund för vietnamkonflikten. Den 18 augusti samma år upprepade jag, att läget i Vietnam blivit så tillspetsat att vi hade skäl att ge uttryck för våra farhågor att kriget kunde vidgas till en allt allvarligare internationell konflikt.

Vi övervägde om något från svensk sida kunde göras genom diskreta kontakter. I början av september 1965 instruerades vår ambassadör i Algeriet att söka få till stånd en första underhandskontakt med FNL:s därvarande representant. I december 1965 besökte vår ambassadör i Peking för första gången Hanoi. I juni 1966 togs på mitt uppdrag kontakt med Nordvietnams ambassad i Warszawa. I oktober 1966 besökte den svenske pekingambassadören ånyo Hanoi för att inhämta hur man där bedömde inte bara utvecklingen utan också fredsmöjligheterna i vietnamkonflikten. Dessa besök upprepades i januari och juni 1967. I januari 1967 överflyttades av praktiska skäl kontakten med FNL från Alger till Warszawa. Kontakterna i Warszawa med Nordvietnam

Svar på interpellation ang. det svenska utrikesdepartementets åtgärder för att skapa förutsättningar för förhandlingar om fred i Vietnam

och FNL har fortsatt fram till nu. Vår ambassadör i Peking besökte Hanoi senast i februari i år.

Det ligger i sakens natur att de uppgifter som vi erhållit från såväl Nordvietnams som Befrielsefrontens representanter inte stannat i Stockholm. Parallellt med kontakterna österut har på vanlig diplomatisk väg samtal förts med amerikanska vederbörande. Vi har alltid strävat att på grundval av de uppgifter vi erhållit lämna parterna en så objektiv och realistisk bedömning av situationen som varit möjlig.

I nuvarande läge är det uteslutet att i detalj gå in på vad dessa kontakter egentligen inneburet. Angeläget är att icke störa de förberedelser för förhandlingar mellan Hanoi och Washington som nu pågår. Våra åtgärder har haft till huvudsakligt syfte att skapa en användbar samtalskanal mellan parterna. Vi har trots det vara i deras intresse att hålla sig informerade om varandras ståndpunkter genom ett neutralt land. Jag vill i detta sammanhang också säga, att vi från båda sidor fått mottaga åtskilliga uttryck för uppskattning av denna verksamhet. Vi har därför funnit det angeläget att fortsätta den en gång påbörjade aktiviteten.

Vid ett flertal sammanträffanden med min amerikanska kollega har jag med honom diskuterat den allt överskuggande vietnamfrågan. Hösten 1966 och i september och november 1967 hade jag ingående samtal med utrikesminister Rusk under vilka jag redogjorde för den svenska regeringens syn på utvecklingen och förhandlingsläget. Det var för honom känt att dessa bedömningar grundade sig på bl. a. information, som meddelats oss från den andra sidan. Dessa samtal, som alltid präglats av öppenhet och förtrolighet, har också givit mig tillfälle att få ta del av den amerikanska synen på konflikten. Vad vi därvid fått veta om Förenta staternas ståndpunkt har efter vår bedömning vi-

darebefordrats till den nordvietnamesiska regeringen. Slutligen har vi också på eget initiativ med parterna diskuterat vissa uppslag. Dessa rör sig inte om konkreta fredsplaner utan snarare om modesta försök att finna en väg som skulle kunna leda till en förhandlingslösning av konflikten. Det har gällt att ha verkligheten i ögonsikte och att finna vägarna och medlen att bringa de stridande i personlig kontakt med varandra.

Den utveckling som nu inlets i Vietnam genom president Johnsons välkomna initiativ får oss att hoppas att en fredlig lösning nu äntligen är i sikte. Man får dock inte underskatta de svårigheter, som säkerligen kommer att uppstå under loppet av förhandlingarna. Sådana kommer att kräva mycken tid och mycken möda. Därför vore det oklokt att i nuvarande läge avsäga oss möjligheten att vid behov agera som mellanhand. Även om en direktförhandling mellan parterna nu synes vara i sikte vill jag inte utesluta möjligheten av att i något skede av förhandlingen en användbar kanal genom tredje land kan visa sig värdefull.

Samtidigt pågår förberedelser i samarbete med våra nordiska grannländer inför den dag då fientligheterna upphört. Självklart är att Sverige då snabbt vill lämna bidrag till återuppbyggnaden av det hårt drabbade landet och medverka till åtgärder som kan varsla om en lyckligare framtid för Vietnams hårt prövade folk.

Medveten om att de nu lämnade upplysningarna kanske inte på alla punkter motsvarar vad interpellanten hade väntat sig hoppas jag, herr talman, att kammarens ledamöter skall hysa förståelse för den diskretion med vilken jag anser mig behöva behandla denna fråga. Jag vill erinra om att en faktasamling rörande Vietnam för närvarande är under utarbetande i departementet. Mycket av vad som förekommit kan, av hänsyn till

Svar på interpellation ang. det svenska utrikesdepartementets åtgärder för att skapa förutsättningar för förhandlingar om fred i Vietnam

främmande makt, ännu inte offentliggöras. Jag hoppas emellertid att när fientligheterna väl upphört och fred åter råder kunna i enlighet med parlamentarisk praxis lämna riksdagen en allsidig och öppen redogörelse för vad som i utrikesdepartementet utträttats i vietnamfrågan.

Vidare anförde:

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka hans excellens utrikesministern för svaret. Möjligen hade jag väntat mig en något mer uttömmande redogörelse för den svenska regeringens aktivitet när det gäller att nå ett slut på vietnamkriget. Det är en fråga av utomordentligt stor betydelse, och det svenska folket har rätt att bli informerat om viktiga åtgärder. Å andra sidan är jag fullkomligt på det klara med — det framgår också av frågans formulering — att det här gäller mycket känsliga ting. Det går naturligtvis inte att ge offentlighet åt alla de försök som man vågar hoppas att regeringen och dess utrikesminister gjort och gör i detta avseende.

Jag anser att det är av grundläggande betydelse att man inte försämrar sina möjligheter att åstadkomma något positivt. Eftersom jag inte vet vilka åtgärder utrikesministern inte finner sig kunna redovisa för närvarande, kan jag självfallet inte heller gå in på något meningsutbyte med honom på den punkten. Huruvida det från svensk sida gjorts allt som varit möjligt att göra kan det sålunda inte bli någon diskussion om.

Den redogörelse som utrikesministern här lämnat ger i alla fall vid handen, att den svenska regeringen gjort inte oväsentliga försök att åstadkomma förhandlingar om fred i Vietnam. Detta hälsas givetvis med stor tillfredsställelse. Sverige bör inte försitta något till-

fälle att medverka till att fredskontakter tas. Även den som i likhet med mig inte är så initierad beträffande dessa stora frågor upplever väl dagens situation så, att möjligheterna för att förhandlingar skall komma till stånd nu ter sig förhållandevis ljusa. Läget måste emellertid fortfarande betraktas som osäkert, och anträngningar från svensk sida att påverka utvecklingen torde vara av stor vikt.

På en del håll har med hänvisning till vår alliansfrihet ifrågasatts vår rätt att ta ställning för eller mot vietnamkriget. Jag förstår inte den inställningen. Enligt min mening måste vi vara oförhindrade att säga att vi inte tror på den amerikanska vietnampolitiken. Samtidigt måste naturligtvis understrykas vikten av att kritiken framförs så att USA:s ledning förstår att det är den amerikanska politiken och inte det amerikanska folket som vi inte gillar; jag tror att utrikesministern och jag är helt överens på den punkten.

Som jag sade tidigare bör svenska folket i så stor utsträckning som möjligt få kännedom om vad regeringen gör. Men det kan också finnas anledning att understryka vikten av att amerikanska folket får all den information som är möjlig att ge om den svenska opinionen och den svenska regeringens aktivitet för att nå fred.

Slutligen meddelar utrikesministern i sitt svar att en faktasamling för närvarande är under utarbetande i departementet. Detta hälsar jag med glädje, och jag tror att den kommer att bli av stort värde. En sådan sammanställning kan betyda mycket, inte minst för ungdomen som i denna fråga synes ha engagerat sig mer än andra åldersgrupper. Framför allt tror jag att en sådan faktasamling kan ha stor betydelse för ungdomens fortsatta diskussioner i strävandena för en fredlig utveckling i världen.

Med detta ber jag, herr talman, att

Svar på interpellation ang. det svenska utrikesdepartementets åtgärder för att skapa förutsättningar för förhandlingar om fred i Vietnam

än en gång få uttala mitt tack till utrikesministern för den redovisning jag har fått.

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! Jag har tillåtit mig att begära ordet av två skäl. Dels vill jag uttrycka tacksamhet för att denna redogörelse har lämnats. Det hade varit utomordentligt lyckligt om den förelagat i samband med utrikesdebatten, som då på många sätt hade kunnat bli ännu intressantare.

Det andra skälet till att jag begärt ordet var uppgiften i svaret — vilken interpellanten också har berört — att man i departementet håller på att utarbeta en faktsamling rörande Vietnam. Detta är också mycket tacknämligt. Men i anslutning härtill och med tanke på utformningen av faktsamlingen skulle jag vilja ställa en fråga.

Hans excellens ministern för utrikes ärendena nämner i svaret statsrådet Palmes Gävle-tal — som jag i övrigt inte skall gå närmare in på — vari herr Palme fäste »uppmärksamheten vid de sociala missförhållanden, som låg till grund för vietnamkonflikten». Är detta ett komprimerat uttryckssätt som man har anledning att använda i en framställning av detta slag och som på grund av sin komprimering har givit intryck av en förenkling av problemställningarna bakom vietnamkonflikten — en förenkling som inte varit avsedd? Jag vill gärna uppfatta det så, ty annars förefaller det något egenartat.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON:

Herr talman! Såsom jag påpekade redan i mitt svar, kan jag mycket väl förstå om interpellanten kanske inte är helt tillfredsställd med de upplysningar jag kunnat lämna. Anledningen därtill är ju emellertid, vilket jag också påpekade i mitt svar, att jag måste ta hänsyn till de i striden inblandade parter-

na. Om kontaktkanalen hade avslöjats tidigare än vad som skedde, riskerade jag ständigt att den skulle bli oanvändbar för framtiden.

Självfallet skulle de samtal, som vi haft och som varit av ytterligt förtrolig karaktär och som har vidarebefordrats till den andra sidan, aldrig ha ägt rum i fortsättningen, om vi hade givit offentlighet åt dem. Enbart det faktum att vi har lyckats dölja vår verksamhet i två och ett halvt år är ju tillräckligt för att illustrera den vikt, som vi fäst vid att ingenting skulle komma ut. Det var också anledningen till att denna verksamhet inte kunde tas upp i utrikesdebatten. Faktum var ju att åtskilliga tidningar var den på spåren, men uppgifterna om den sipprade inte ut förrän utrikesdebatten hade ägt rum. Jag beklagar fortfarande rent personligt att så blev fallet, men jag var på det klara med att det när som helst kunde inträffa något som avslöjade den aktivitet, vilken den svenska regeringen har utvecklat i detta sammanhang.

Vad sedan beträffar den direkta frågan om den komprimerade mening jag anfört angående de sociala missförhållanden vilka ligger till grund för konflikten, fasthåller jag bestämt vid det uttryckssätt som jag har använt mig av. Fröken Ljungberg skall ändå erinra sig att vad som sker i den aktuella delen av världen är en följd av den kolonialpolitik, som där har bedrivits och som i viss mån avslutades genom att Frankrike drog sig tillbaka från Indokina. Det var nationella självständighetsrörelser, som låg till grund för bl. a. det motstånd som restes mot den franska kolonialmakten. När denna sedan avvecklade sina engagemang i Indokina följde en social och nationell frigörelsekamp, som tog sig uttryck dels i att den nordvietnamesiska staten upprättades, dels i en politisk verksamhet i Sydvietnam som präglades av inre sociala strider. Denna politiska verksamhet ledde på sin tid

Svar på interpellation ang. det svenska utrikesdepartementets åtgärder för att skapa förutsättningar för förhandlingar om fred i Vietnam

bl. a. till att diktatorn Diem blev avlöst av andra diktatorer. Men ingen kan förneka att det är en nationell och social frigörelsekamp som ligger till grund bl. a. för den konflikt som förekommer i Vietnam.

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! Jag tackar hans excellens för detta svar, eftersom det gav mig besked om en nyansering som tidigare inte kommit fram. Utrikesministern nämnde bl. a. att nationella och sociala förhållanden ligger bakom konflikten i Vietnam. I och med detta kommer vi omedelbart in på en stor del av den politiska laddning, som förelåg och som ju också berördes i den korta exposé vi fick av utvecklingen. Vad jag vände mig mot var att man kunde läsa det så att det var enbart de sociala missförhållandena som låg till grund för vietnamkonflikten. Man kan uppfatta det på det sättet. Men att det fanns sociala missförhållanden är väl inte något nytt heller för den svenska publiken. Konfliktorsaken var väl just det komprimerade politiska läge som uppstod i samband med Franska Indokinas upplösning och varigenom de sociala missförhållandena kom att belysas på ett nytt sätt. Jag tror att vi i sak är överens.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 76, angående överlåtelse av viss staten tillhörig fast egendom m. m.

§ 7

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande skrivelse nr 78, med överlämnande av redogörelse från Nor-

diska rådets svenska delegation, hänvisades skrivelsen, såvitt gällde de under avdelning II i redogörelsen behandlade sakerna, enligt följande:

punkten A 9 såvitt avsåg möjligheterna att sänka rösträttsåldern till konstitutionsutskottet;

samtliga under B upptagna punkter, punkterna C 1 utom i vad angick samarbete på lokaliseringens område, harmonisering av arbetslöshetsförsäkringslagstiftningen och legitimation för psykologer m. m., C 2, C 4, C 5, C 6, D 2, D 3, D 8 utom i vad gällde kostnader för resepass och bestämmelser för resenärers tullfria införsel av sprit och tobak, E 4 och E 5 till statsutskottet;

punkterna A 9 såvitt rörde regler i fråga om beskattning av forskningsstipendiater, C 7, D 1, D 8 beträffande kostnader för resepass och bestämmelser för resenärers tullfria införsel av sprit och tobak samt E 2 till bevillningsutskottet;

punkten C 1 i vad avsåg samarbete på lokaliseringens politikens område till bankoutskottet;

punkterna A 4, A 5, A 6, A 7, A 8, A 9 beträffande boxningsfrågan, C 1 såvitt angick harmonisering av arbetslöshetsförsäkringslagstiftningen och legitimation för psykologer m. m., C 3, D 4, D 5, D 6, D 7 och E 3 till lagutskott; samt

punkterna A 3 och E 6 till jordbruksutskottet.

Övriga delar under avdelning II i redogörelsen samt skrivelsen i övrigt hänvisades till utrikesutskottet.

§ 8

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 83, angående teknisk och medicinsk utbildning och forskning i Linköping m. m., och

nr 84, angående kostnader för FN-styrkan på Cypern; samt

till bevillningsutskottet propositionen nr 88, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 89, med förslag till lag om förnyelse av vissa in-teckningar för nyttjanderätt, avkomsträtt och servitut, m. m., hänvisades propositionen, såvitt avsåg ändring i stämpelskatteförordningen, till bevillningsutskottet och i övrigt till lagutskott.

Vidare föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionen nr 90, angående den framtida dispositionen av vissa s. k. häradsjordar;

till lagutskott propositionen nr 93, med förslag till lag om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1970—1974 till försäkringen för tilläggs-pension;

till bankoutskottet propositionen nr 94, med förslag till lag om fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotslagen den 25 maj 1962 (nr 256), m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 95, om viss ändring i statens pensionslöneförordning, m. m., och

nr 97, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv;

till lagutskott propositionen nr 98, med förslag till lag om upphävande av förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet, m. m.;

till statsutskottet propositionen nr 102, angående ytterligare svenska bidrag till Internationella utvecklingsfonden (IDA);

till jordbruksutskottet propositionen nr 103, angående effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.;

till lagutskott propositionerna:

nr 106, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § kommunaltjänstemannalagen den 3 juni 1965 (nr 275), m. m., och

nr 112, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 9:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38, s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

till statsutskottet propositionen nr 113, angående ytterligare anslag på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68, avseende bidrag till anordnande av barnstugor;

till lagutskott propositionerna:

nr 114, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 5 § föräldrabalcken, m. m., och

nr 115, med förslag till lag angående ändring i lagen den 10 maj 1929 (nr 77) om trafikförsäkring å motorfordon, m. m.;

till utrikesutskottet propositionen nr 116, angående godkännande av 1968 års internationella kaffeavtal;

till konstitutionsutskottet propositionen nr 117, med förslag till lag angående ändring i lagen den 9 april 1965 (nr 94) om polisregister m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 118, angående uppförande av förvaltningsbyggnad i kvarteret Garnisonen i Stockholm, och

nr 119, med förslag om viss kreditgaranti åt svensk varvsindustri; samt

till lagutskott propositionen nr 120, med förslag till lag om ändring i militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472).

§ 9

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna nr 1113—1115;

till bevillningsutskottet motionen nr 1116;

till lagutskott motionen nr 1117; och

Interpellation ang. trafiksäkerheten för resande med vissa tåg färjor

till statsutskottet motionerna nr 1118—1126.

§ 10

Föredrogs, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkande nr 32, andra lagutskottets utlåtande nr 25, jordbruksutskottets utlåtande nr 19 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 17 och 21—25.

§ 11

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Persson* i Heden (cp), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående vissa vägars undantagande från allmänt underhåll, samt

fru *Marklund* (vpk), till statsrådet fru Odhnoff angående säkerhetsbestämmelser för lekplatser och lekredskap.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 12

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren, att allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 22 och 23 i nu nämnd ordning skulle uppföras närmast efter jordbruksutskottets utlåtande nr 19 bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

§ 13

Interpellation ang. trafiksäkerheten för resande med vissa tåg färjor

Ordet lämnades på begäran till

Herr *NELANDER* (fp), som yttrade:
Herr talman! SJ:s tåg färjor Trelle-

borg och Skåne, vilka trafikerar linjen Trelleborg—Sassnitz, har nyligen ådragit sig allmänhetens uppmärksamhet på ett sätt som är mindre angenämt. En f. d. fartygsinspektör har nämligen inlämnat en skrivelse till järnvägsstyrelsen med en anmärkningsvärt lång rad påtalanden beträffande säkerheten för de resande på färjorna. Det uppges bl. a. att SJ inte följt fartygsinspektionskrav på stabilitet i färjorna. Så har till exempel fartygen vid flera tillfällen varit lastade så tungt att lastmärkena legat långt under vattenytan. Eldsläckningssystemet på en av färjorna har också utsatts för kritik. Det anges att det vid utförda prov fungerat undermåligt och varit i behov av reparation.

Den anförda kritiken får givetvis en särskild tyngd, då man beaktar varifrån den kommer. På SJ har man också igångsatt en undersökning för att utröna i vad mån anmärkningarna är befogade. Man anser sig dock kunna konstatera att inget har framkommit som tyder på detta. Den anförda kritiken skulle alltså vara överdriven. Samtidigt medger man dock — enligt pressuppgifter — att brandanordningarna på en av färjorna, Skåne, uppvisat vissa brister, en upptäckt som tydligen har samband med kritiken mot färjorna, även om man på SJ-håll uppger att man själv upptäckt felen. Brandlarmet har givit falskt larm och vissa felindikeringar och måste nu bytas ut.

Den förteckning med grava anmärkningar som från experthåll kommit järnvägsstyrelsen till handa torde vara synnerligen omfattande, vilket måste väcka oro och osäkerhet bland de resande på leden. Skulle trafiksäkerheten för de resande på en av våra mest trafikerade och internationellt mest betydelsefulla färjeleder ej vara till fyllest är detta självfallet något mycket allvarligt. Passagerarna måste i det avseendet känna full trygghet och kunna vara förvissade om att alla föreskrivna

Interpellation ang. trafiksäkerheten för resande med vissa tåg färjor

säkerhetsanordningar finns på plats och fungerar tillfredsställande.

Med hänsyn till varifrån kritiken emanerar och omfånget av denna bör enligt min mening resultatet av SJ:s utredning redovisas och bli föremål för diskussion i ett större sammanhang i syfte att nå ut till en så vid allmänhet som möjligt. De resande på leden Trelleborg—Sassnitz kommer från hela landet.

Med anledning av det anförda anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande fråga:

Avser herr statsrådet att lämna kammaren en redogörelse för de undersökningar som utförts av SJ:s ledning på grund av att kritik levererats av en f. d. fartygsinspektör beträffande trafiksäkerheten för de resande med SJ:s tåg färjor på leden Trelleborg—Sassnitz?

Denna anhållan bordlades.

§ 14

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1968/69 inom inrikesdepartementets verksamhetsområde; och

från tredje lagutskottet:

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

§ 15

Anmäldes följande motioner:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 77, med förslag till förordning

om allmän arbetsgivaravgift, m. m., motionerna:

nr 1127, av herr *Bohman m. fl.*,

nr 1128, av fru *Frænkel* och herr

Thylén,

nr 1129, av herr *Nordgren m. fl.*,

nr 1130, av herrar *Oskarson* och *Nordstrandh*,

nr 1131, av herrar *Wedén* och *Hedlund*, och

nr 1132, av herr *Wiklund* i Stockholm; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 81, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., motionerna:

nr 1133, av fru *Frænkel*, och

nr 1134, av fru *Kristensson* och herr *Hamrin* i Kalmar.

Dessa motioner bordlades.

§ 16

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed anhålles om ledighet från riksdagsarbetet fredagen den 19 april 1968 för deltagande i Nordiska rådets kulturkonferens i Köpenhamn.

Stockholm den 18 april 1968

Sigurd Lindholm *Harald Almgren*

Lars Eliasson *Börje Nilsson*

Gösta Sterne

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 17

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts tre enkla frågor, nämligen av:

herr *Turesson* (h), till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående trafikförhållandena på Kastrups flygplats,

herr *Sjöholm* (fp), till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående behandlingen av för brott miss-tänkt person, och

herr *Hugosson* (s), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepar-tementet angående införande av post-nummer i telefonkatalogen.

§ 18

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.27.

In fidem

Sune K. Johansson